

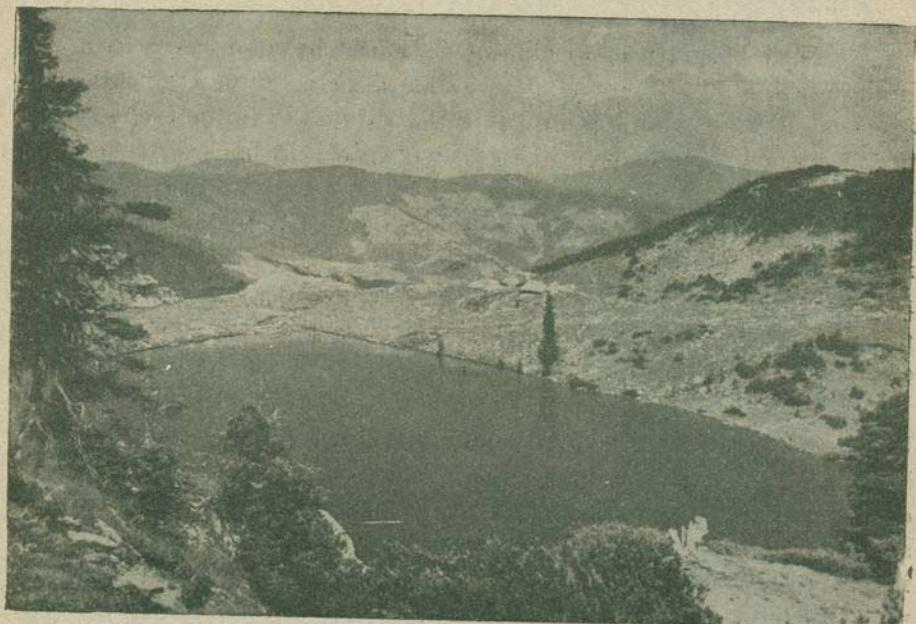
Ljepote naših planina

Ljubo Stipić, Sarajevo

Oduviek su ljudi privlačile planine. U staro doba, dok još planinama nije kročila ljudska nogu, planine su za ljudi predstavljale boravišta bogova, vila i drugih nadprirodnih bića. Čovjek je u svom nepoznavanju planine ostao kroz duga stoljeća neupućen u tajne planinskog svieta sve do vremena, dok prvi pioniri planinarstva ne skinuše velo tajanstvenosti s planina i ne odkriše neobične prirodne ljepote, koje one u sebi kriju.

Među prvim ljubiteljima naših planinskih ljepota nalazimo rodo-ljubnog pjesnika Petra Zoranića, koji još u 16. stoljeću u svome djelu »Planine« pjeva planinama i odkriva ljepote Velebita i Dinare i njihovih predgorja. Zoranić tako postade ovim svojim djelom prvim promicateljem ljubavi prema krasnoj Domovini.

Krunu planinskih ljepota u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj čine južno-hrvatske planine, razasute diljem čitavog toga kraja, počam od Dinare, Cincara, Vranice, Zelengore i Prenja, Biokova i Orjena. I dok predgorja prvih rese guste šume, dotle podnožja potonjih zapljuškuju valovi plavog Jadrana.

PROKOSKO JEZERO NA VRANICI PLANINI

Foto: S. Suljagić

PRENJ-BAHTIJEVICA SA SIVADIJE.

Foto: S. Suljagić

Tko nije bio na visokoj planini, ne može osjetiti njezina čara. Zaludu čitati slikovite opise planinskih ljepota, zaludu slušati oduševljene rieči o planinskim zanimljivostima. Planinu treba proći, proživjeti i tek onda osjetiti svu snagu doživljaja, kojima ona čovjeka prožima.

Planine južne Hrvatske prepune su takovih ljepota. Bogatstvo njihova oblika je veliko, a ljepote vidika s njihovih vrhova nezabavne. Njihove visoravni odlikuju se nevidenim ukrasima šarolikog gorskog reljefa, koji je stvorila gotovo izključivo vapnenačka grada ovih planina, izmiješana pitomošeu vegetacije i divljinom krša.

Pogledajmo samo gordi Prenj s koje bilo susjedne planine. Upada odmah u oči njegova bogata razčlanjenost. Tornjevi, stogovi i piramide, trapezi, zubovi i razni drugi poznati i nepoznati oblici dižu se u savršenom skladu iz zatalasane visoravni, razbacani na sve strane nepreglednog kamenog mora. Izrazito oštiri šiljei vrhova i zubovi grebena, kao da su građeni u kakovu gotskom slogu, djeluju na oko poput golemih kupola ili orijaških crkvenih tornjeva usred planinske pustinje. Prenju nasuprot stojeći kameni bedem Velike Ćvrsnice, odieljen od njega kanjonom divlje Neretve, bez izra-

zitih oštrina svojih vrhova, tvori, naprotiv, građu — moglo bi se reći — romanskog sloga.

Tu se susrela ljepota s velebnosću, kada se u kameno ždrielo planinskog kolosa Velike Čvrsnice uvalila Diva Grabovica, najljepša alpska dolina hrvatskog gorja, čiji travni obronci napasuju brojna stada vitkih divokoza, a zidove ogromnih joj okomito stojećih kamennih bariera krase bezbrojne skupine andeoskog runolista.

Ove dve planine, središta divnog planinskog carstva južno-hrvatskog gorja, privlače su nesamo za planinara, nego i za naučnog radnika: geologa, botaničara i svakog onog, koga zanimaju prirodne nauke.

Treća po veličini, a prva po opreci između pitome razkoši i sure divljine ističe se nešto iztočnije ležeća Treskavica sa svojom bujnom vegetacijom u predgorju i kršnom divljinom po visoravni, čiju krunu čine krasna glečerska jezera, utisнутa u srdce planine, na visini od 1550 m. poput vodenih otoka u tom kamenom moru.

Treskavica je nesamo ljepotom oblika, nego još više bogatstvom svog prirodnog šarenila, razkošne, bujne vegetacije i obilja vode — može se s punim pravom reći — najljepša planina južno-hrvatskog gorja.

I tako se nižu planina za planinom, svaka sa svojim posebnim ljepotama, svaka privlačna na svoj način. Tu je Bjelašnica s

MERICA STIENE I PESTIBRDO NA ČVRSNICI.

Foto: Lj. Stipić

neobično liepim pogledima na ogromnu planinsku razkoš bliže i udaljenije svoje okolice. Dalje prema sjevero-zapadu koči se pitoma Vranica s bujnim pašnjacima, carstvo najljepšeg planinskog evieća: narcisa i alpske ruže. Nešto sjevernije uzdigao se divni Vlašić, najpitomija planina južno-hrvatskoga gorja, s nepreglednim travnjacima, po kojima pasu desetci tisuća bjelorunih ovaca, a u stotinama prirodnih planinskih koliba, razasutih po visoravni planine, pripremaju se toli poznati vlašički sirovi.

Daleko bi nas odvelo, kad bismo i približno htjeli iztaknuti sve one privlačne strane ostalih brojnih planina južno-hrvatskoga gorja. Treba samo proći vrhovima ponosnog Biokova, Mosora i Orenja, s čijih visina puca tako veličanstven pogled na pučinu Jadranskog Mora, pa da se osjeti sav užitak u planinskoj ljepoti, koji u sebi kriju ove planine. Tu se čovjek osjeća slobodnim u istinskom proživljavanju nepatvorenih prirodnih ljepota, udiše slobodan zrak, prima duševnu i tjelesnu svježinu.

Zar ima sladeg osjećaja i većeg užitka od onog spontanog odmora na vrhu visoke planine? Utisci s planinskih visina i ljepote njihovih vidika pružaju nezaboravni duševni užitak

Sjećam se, kada sam prije više godina promatrao okolicu s vrha kršne Dinar. Sunce tek što nije utonulo u užarenu morsku pučinu, a izpod Dinare puklo zasjenjeno Kninsko Polje i Ravni Kotari. Odielila ih samo starodrevna tvrdava iznad poviestnog Knina. Na suprotnoj strani skupili se brojni gorski orijaši zapadno-bosanskog planinskog vienca, zavijeni ljubičasto-plavom koprenom, poput zaledenih valova na uzavrelom moru. Slika doista veličanstvena!

Kako li su velike prednosti posjećivanja planina, a raznoliki motivi estetskog užitka u njima! Fizičkim naporom stječe se odpornost i jača volja, a duševnim užiteima postiže harmonija duha i tiela.

Svladavanje napora za planinara je poseban užitak. Nesamo radi nekog pritajenog zadovoljstva nad izvršenim uzponom, nego i radi prijatnog osjećaja odmora na vrhu planine. A onda se javlja onaj najveći užitak, koji posjetioca visokog vrha obuzima. To je ugodnost pregleda dalekih vidika, koji se s visokih vrhova pružaju.

U tome se času čovjek osjeća toliko sićušnim, toliko neznatnim prema veličini prirode. Nepregledni gorski svjetovi pred njim i podno njega leže u nekom nemetnutom natjecanju, koji će mu što više ljepota odkriti. To mu je nagrada za trud, što je znao te ljepote naći i u njima uživati.

VELIKO I BLĀTNO JEZERO NA TRESKAVICI.

Foto: S. Suljagić

Upoznavajući tako planine čovjek upoznaje Domovinu, njezine najljepše predjеле, njezine gorske ljepote. Počinje ih voljeti, kao što voli sve, što dobro pozna, sve, što mu je blizko.

U toj sredini susreću se skromne kolibe gorštaka, izvorišta narodne duše, odakle struji nepresušiva snaga narodnog života, žarište ljubavi prema rodnoj grudi, prema Domovini. Upoznavajući prirodne ljepote svoje Domovine čovjek postaje nesamo njihov ljubitelj i obožavatelj, nego i praktičan planinar.

Naš ftić

Ivan Bumba, Zagreb

U prostorijama društva, u kojemu smo se skoro svakodnevno sastajali, bilo je neobično živo. Tu se je održavala obuka u okviru alpinističke škole, pa je bilo prisutno nekoliko članova, koje nisam poznavao. Među ostalima naročito mi je pao u oči neki dugajlija, dosta miran, no oči i ono nekoliko neobrijanih pahuljica izpod nosa, koje su davale naslućivati, da se tu radi o brku dolazeće muževnosti, bile su veoma žive. Sve je htio znati, i kako se veže uže, i kako se zabijaju klinovi, jednom riečju baš sve. Naš »kuferaš« Slavek tumačio mu je uz pripomoć ostalih drugova, a on je to sve s vidljivim zadovoljstvom upijao.

Iza toga počeo je dolaziti sve češće. Postajao je sve slobodniji i živ kao živo srebro. Siromašni stolci i ostali namještaj trpjeli su dosta od njegove nestrašnosti, a tek mladi članovi, no to ste trebali vidjeti! Jedva se je koji pokazao, već ga je on pozdravio kojim vicem ili šalom, prebacio mu nogu iznad glave, što mu je bilo lako zbog njegove visine učiniti, i spelavao razne huncutarije. U društvu je zauzeo častno mjesto sekcijskog tajnika, pa kada je bio zaposlen — što je bilo dosta riedko, a ne znam zbog čega, da li zbog pomanjkanja posla ili zbog njegove marljivosti — onda mu niste smjeli u blizinu. Oči je tada oštro upiljio u spis, usta su mu se suzila, mahovine i kosa nekako nakonstrušile, a ušesa poklopila. Zahvaljujući prevelikoj marljivosti tehničkog referenta predao je ubrzo ostavku na toj časti, jer nekako »kuhinja« oko njega nije bila dosta aktivna, pa je napustio svoje velike osnove u sekciji.

Odavle mislim — i ako nisam siguran — potječe moje poznanstvo s našim Ftićem. Tako smo ga nazvali, jer mislim, da življe ptice od njega sigurno nije bilo. Dolazili smo sve češće zajedno i postali dobri klubski drugovi. Jednog dana pao je prijedlog, da se podemo penjati na 200 m visoku jugo-iztočnu stenu Kleka kod Ogulina i tako smo se predvečer našli u vlaku.

Bilo mi je čudno, što mi je cielim skoro putem pričao o dobrim i lošim stranama velikih kanona i topova, kakove oni imadu dobre i zle strane za vrieme rata i mira i t. d. Namjesto o penjačkoj temi slušam o kanonima, pa što je to? Razbijajući si tako glavu opazim, da njegove oči lete vis-à-visu, koji se je izpružio na suprotnoj klupi u obliku dražestne dame u veličini od kojih 120 kilograma. Čim je video, da sam uhvatio izvor razgovora, nasmijao se vragoljasto i prešao na drugu temu, o ribolovu.

Tiha zvjezdana noć lagano je zanjihala trudne stanovnike majčice zemlje u mirni san. Neumorna filharmonija malih evrčaka održavala je koncert bez pauze, dok se je nad težkim trudom seoskog rada i krvavim žuljevima uzniknulom ljetinom na poljima spustio neki svečani mir nastupajućeg svetka Duhova. Maleni zečići privukli su se k majčici, da iz nje ispiju cilj svoga života, a neumorna pčelica privukla je trudna krila i nožice puštajući bogu sna, da joj uciepi nove snage za sutrašnji dan.

Stupali smo puteljkom prema jednom selu podno Kleka. Htio sam da idemo cestom, no moj Ftić tvrdi, da zna i izvrstno poznaje kraći put, pa smo pošli njime. Nakon dvosatnog skoro hodanja po mraku našli smo se na polaznoj točki, no nije bilo čovjeka, koji bi mome Ftiću dokazao, da on ne poznaje puta. Ipak umjesto dva trebali smo četiri sata, da stignemo u selo i zavalimo se na sjeniku, ali nažalost ne na sienu već na njegovoj prašini. Rano ujutro nakon dvosatnog sna probudila nas je zima, koja je bila zaposlena brojenjem naših kostiju i napinjanjem žila, koje su nam brujale kao citre, ustali smo i pošli prema cilju, odnosno u stienu gordoga Klekova Kraljevića Marka.

Sama stiena Kleka je, iako dosta kratka, ipak prekrasna i odlična za penjanje, dok su njeni smjerovi opisani u »Hrvatskom Planinaru« god. 1935. i 1936. Za vrieme penjanja nastupio je kao neki preokret. Ftić se je podpuno umirio, te je iz njega najednoč postao posve drugi čovjek. Miran, tih i ozbiljan izvodio je pojedine kretnje, dok mu je lice odavalо zaista zrela muža. No tek što smo stupili na vrh, narastlo mu je opet perje, vratila se nestasnost i vragolije su počele iznova.

Na povratku, kada smo stigli u Ogulin, moj je Ftić iznenada nestao. Nema ga, pa kud je mogao otići? Nakon težke muke pronašao sam ga pred kolodvorom u gostionici, a pred njim omašna čaša pive.

»Ftić, kuda si odletio?« — zapitam ga.

»Ah, znaš, zaboravio sam jučer pitati, kad polazi vlak, pa sam se uplašio, da nam nije već otišao...«

»A ovo ovdje?« pokažem na pivu...

»Je, pa morao sam prije tebe pokušati pivu, da nije moguće otrovana« uz ugursuski mi smiešak odgovori...

Zivotna rieka poniela ga je dalje i nestao mi je tako iz vida. Ne ipak uвiek ћu se rado sjećati mog Ftića zajedno s ostalim mojim uspomenama iz mlađih dana moga planinskoga skitanja...

Sjeverna stiena Peštibrda (2040 m)

Prvenstveni uzpon: S. Brezovečki — Z. Ceraj, 18. VIII. 1941.

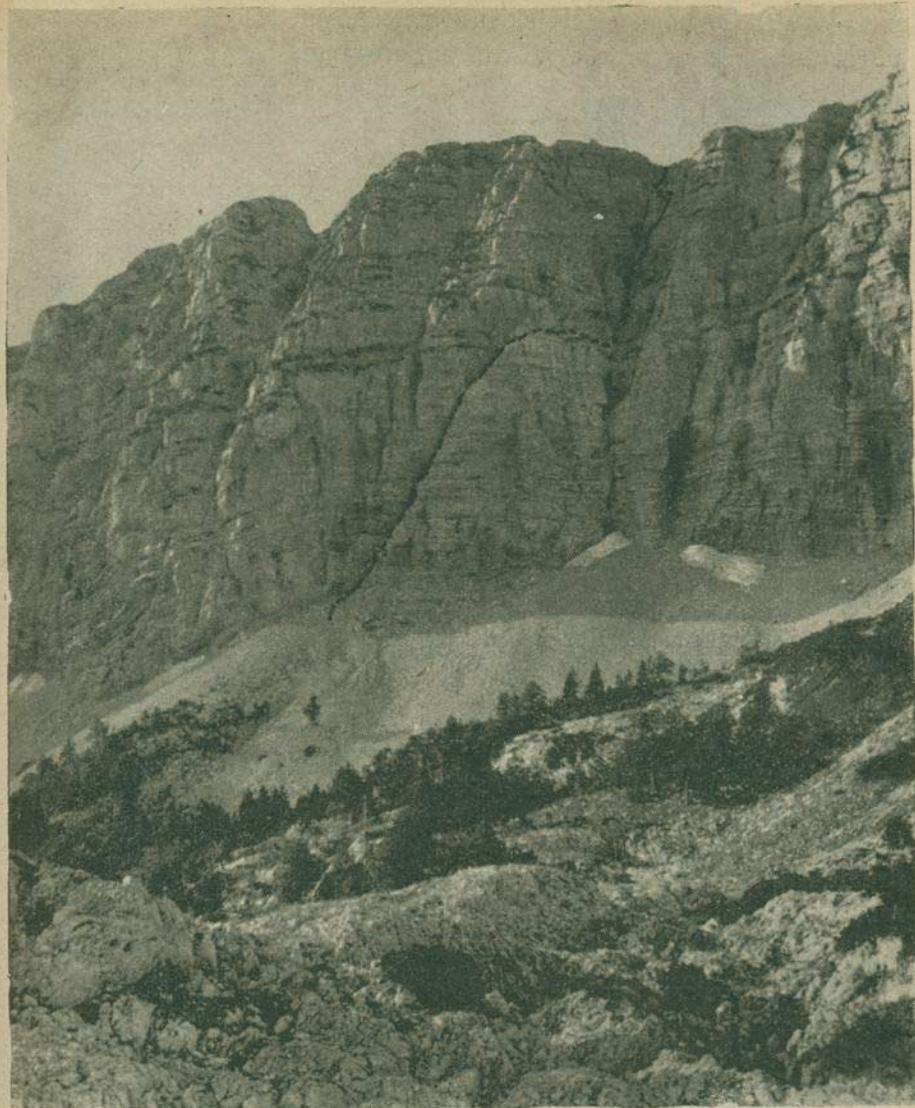
Slavko Brezovečki, Zagreb

Uzžurbano napuštamo Zdravko i ja planinarsku kuću pod Vel. Vilincem, koja poput malene tvrdave стоји na iztaknutom središnjem dielu planine Čvrsnice. Uzanim i strmenitom puteljkom silazimo u smjeru Malo-čvrsničke Visoravni, morali smo se žuriti, jer je sunce odavno izišlo. Na nekom oštom zavoju puta stvorili smo se usred velikog stada ovaca. Sirotice su u prvi mah prestrašeno uz-tuknule, da se čas kasnije razlete uz strminu obronaka, odakle su nas začuđeno pratile svojim iznenadenim pogledima. Poput vihora spuštamo se strmim prečacem na Perov Stan među zaposlene pastire, koji su već zarana započeli svojim svakdanjim radom. Bili smo im stari znanci, za koje bi oni uviek, u znak pažnje, spremili pe koji lončić topla mlieka.

Put od Perova Stana vijuga čas između krševitih stien, a čas preko sočno zelenih otočića, koji svježe oblikuju sive krške prostore. S nekih izloženih uzvisina nudao se našim očima prostran vidik spram glavnog i najvišeg vrha Čvrsnice (2228 m), čija strma točila podno tamnih stien pokrivaju bieli sniežnici. Nedaleko na jugo-izтокu proviruje iz plavkaste jutarnje magle ogromna Merića Stena sa svojim okomitim liticama duboko utonulim u tamne provalije Radave. Od iztoka prema zapadu proteže se kamena bariera reliefnih stien Peštibrda, štono poput neprolaznog zida zatvaraju visoravan Male Čvrsnice. Peštibrido bilo je cilj našeg današnjeg puta.

Neka neodoljiva, poput magneta, snaga silila nas je na uzžurbane kretnje. Kročili smo niz krševite strmine, silazili u duboke vrtače, te prolazili tamnim sjenama dubokih, mirisavih šuma. Uz-pinjući se na jedan zeleni proplanak opazimo iz neposredne blizine visoke svjetlo-sive stiene Peštibrda. Još samo nekoliko desetaka metara i eto nas podno strmih podanaka, posutih napadalim kamenjem, koje se vječito lomi i sa stienama pada u dolinu.

Odložili smo uprtnjače i posjedali u sjenu kleke, da uz odpočinak promatramo stienu. Dugačak greben, kako je već spomenuto, proteže se u smjeru iztok-zapad, gdje završava i u naglom kutu zao-kreće spram jugo-zapada. Krševiti rubovi cijelog grebena se odsjećeno lome spram sjevera i sjevero-zapada, te padaju sa svojim 400 metara dubokim stjenama na visoravan Male Čvrsnice. Građa same stiene sastoji se od vodoravno uslojenog kamenja, čije slojeve tu

SJEVERNA STIENA PEŠTIBRDA.

Snimak: M. Dragman

i tamo diele tamni i okomiti žljebovi, djelomično izprani od vode i sniega.

Alpinistička poviest ove stiene započinje tek dva dana pred naš dolazak, t. j. kada su prvi penjači izveli uzpon preko nje (Horvat—Bumba—Mihaljević, vidi Hrv. planinar, 1941, broj 9—10. strana 232.). Taj je uzpon bio izveden u okomici najviše točke stiene, a u padnici

samoga vrha. Nu još su uвiek preostale brojne mogućnosti penjanja u raznim, više ili manje težkim smjerovima.

Nas je dvojicu naročito privlačio lievi, t. j. iztočni dio, koji je ujedno i najljepši kako po svojem obliku, tako i po smjelo uzdignutim strmim stjenama. Tražili smo mogućnost prilaza u stienu i mogućnost uzpona kroz nju. Tamo, gdje se visoko uzdižu u stienu poput nekog jezika kamena točila, čiji je oblik nalik stožcu, tu se nalaze dva sniežnika, jedan do drugoga. Iznad sniežnika sieku stienu dva okomita žlieba. Lievi se u gornjem dielu stiene proširuje u prostranu jarugu, dočim je desni ovdje zatvoren i prekinut. Lievo od tih sniežnika i žlebova prostire se stiena, koju od uznožja pa do polovice presieca žlieb uzdignut koso od lieva u desno. Taj smo žlieb odabrali za početak našega uzpona preko stiene.

Nastavljamo put i uzpinjemo se polaganim hodom po sirkom kamenju prama podnožju do »našeg« žlieba. Što smo se više približavali stieni, to smo jače osjećali hladan dah, koji izbjija iz sniežnika, koji počivaju u vječnoj sjeni visoke stiene. Radoznalo uzdižemo glave i promatramo žlieb. Bio je prostan i strm, a u visini od kojih 20 metara nalazi se prva vidljiva zaprjeka — mali strop. Pripremivši sve za uzpon započesmo penjanje udruženi na dugačkom dvojnom užetu. Napredovali smo lako, najprije jedan, zatim drugi. Gibive kretnje i spretno promišljeni zahvati sledili su kao sami od sebe. Prilazimo pod sam strop, gdje tek započinje prava tjelovježba. Prihvativši prstima čvrsto prikladnu malu uđubinu u polovici izbočine stropa, uzdižem tielo rukama nešto više prema gore i istovremeno napipam obim stopalima u širokom razkočaju čvrsta uporišta. Pusteni su podplati na mojim penjačkim cipelama upravo odlično hvatali hrápavu površinu stiene. Oslobođivši desnicu posijem u pojasa po jedan željezni klin i pronadem istodobno očima prikladnu pukotinu, u koju smještam klin. Još samo časak, dok pritajenom kretnjom dohvativam moj čekić, i niz odmijerenih metalnih udaraca odjekne stienom u dalekoj jeci. Uznenimireni gavrani izletješe iz stiene kružeći zrakom tražili su uzrok ovih neobičnih zvukova. »Pazi!« — začujem izpod sebe uzklik. Divokoze su visoko iznad naših glava pokrenule kamenje u stieni, koje je proletjelo zrakom pokraj nas popraćeno strašnim zviždukom. Klin je čvrsto držao, pa sam o njega osiguran svladao izbočinu stropa. Za mnom je prosliedio Zdravko s uprtnjačom na ledima, a putem je uzalud nastojao izbiti klin iz stiene.

Iznad stropa pružao nam se pogled visoko po žliebu, u kojem nismo opazili više nikakovih zaprjketa. Lakoćom smo jedan za drugim prolazili u penjanju po desnom razpučanom dielu žlieba,

NERETVA IZMEDU ĆVRSNICE I PRENJA.

s kojeg se duboko pod nama moglo zapaziti biele sniežnike u podnožju. Naglo smo dobili u visini, a pogled iz stiene bio je sve ljepši i dalji. Žlieb se napokon toliko suzio, da je prolaz postao naročito otežan. Osim strmine bilo je tu i trošnoga kamenja, pa je izgledalo, kao da drobljive i pomicne crvenkaste ploče vise jedna uz drugu i da čekaju samo, da ih nešto pomakne, pa da jurnu vrtoglavom brzinom u dubinu žlieba. Tu je sve ovisilo o opreznosti i pravilnom osiguravanju užetom. Uz najveći oprez, pedalj po pedalj puzim preko tih podmuklih mjesteta, te si trenjem odjeće o veće plohe čuvam ravnotežu. No ipak sam na jednom mjestu pokrenuo neku ploču, koja se naglo survala pokraj mog zaklonjenog druga u žlieb, po kojem je skakala u velikim skokovima. Iznad tih lomljivih mjesteta strmina žlieba popušta i prelazi u blagi nagib, po kome smo oboje stupili na široku polici u završetku žlieba.

Nakon kratkog počinka produžimo penjanje. Oprezno i tiho prodosmo policom i zavismo njome u desno iza ruba, odakle nam puče vidik u prostranu tamnu jarugu, iz koje je izbjala hladnoća. Bili smo točno u središtu stiene, što znači, da nas je još kojih 150—200 metara dielilo od ruba stiene. S uzanih polica desnog diela stiene dopro je do nas karakterističan zvižduk divokoze, čuli smo i štropot padajućeg kamenja. Divokoze su nas već sigurno primjetile i otiše u sigurniji dio stiene. Prilazimo do jaruge, u čijem smo koritu pronašli mnogo sniega. Ogronjni su porazbacani blokovi kamenja pali s ruba stiene u jarugu, odakle će ih vjerojatno zimski usovi (lavine) svojom snagom odbaciti u dolinu. U potrazi za izlazom dospijemo do strmih stiena, koje zatvaraju gornji dio jaruge. Jedina mogućnost izlaza bio je težak uzpon preko strme stiene. Zato smo odabrali desni dio kao nazprikladniji zbog hrapavosti i udubina u pećini.

Sada započinje zadnji dio uzpona. Dok je Zdravko ravnao užetom, dotle sam se ja penjao stienom, koja je obilovala malenim pukotinama i izbočinama, a cilj toga penjanja bila je neka udubina, koja je naličila orlovu gnezdu. Tik pod udubinom ponestalo je užeta, koje je sada bilo napeto između nas dvojice, pa sam bio prisiljen zabititi u stienu dva klina i osiguran o njih dočekati svoga druga. Još nekoliko zahvata u penjanju i eto me do udubine.

Stienom su ponovno zaječali metalni udarci, bio je to moj drug, koji je izbjao klinove, te mojim putem dospio u udubinu. Ova udubina bila je zapravo neka uzana poličica u udubljenoj stieni, u kojoj smo stisnuti jedan uz drugoga napola čučili, a napola stajali, te čak ni boeu s vodom nismo mogli izvaditi iz uprtnjače. Zato smo se morali što prije domoći police, koja je lievo iznad nas bila udaljena tek kojih deset metara.

Tu je valjalo biti na velikom oprezu, jer pod nama je bila velika dubina, a rub stiene mamio nas je obasjan suncem u neposrednoj blizini iznad naših glava. Pažljivo napuštam udubinu i s daleko izpruženom lievom rukom potražim iza ruba prikladne hватове. Napipao sam divnu pukotinu, a istodobno i liepo uporište za nogu. Upravo u času, kada sam se spremio izvjesiti ljevicom o stienu i osloboditi desnu nogu od razkoračaja, osjetih pod stopalom lieve noge prasak, koji me poput električnog udarca upozori na neposrednu opasnost. Zaustavljena daha munjevito oslobodim nogu od pritiska težine svoga tiela. Istodobno začujem mukli prasak, zvižduk i napokon konačno daleki odjek, koji je dopro iz samog podnožja stiene. U naglom zamahu tiela prema lievoj strani osjetio sam, kako su mi zatitrale napete žile u rukama poput žica na nekom glasbalu. Visio sam na rukama. Nehotice pogledam u tamnu dubinu, koja je tražila žrtvu. Bili su to sve trenutei, u kojima je valjalo velikom brzinom misliti i istodobno stvarati odluke i djela. Instinktivno potražim ponovno nogom ono kobno uporište, no napipao sam samo okomitu ploču bez ikakova upora. Polagano i oprezno morao sam napustiti ovaj opasan položaj i vratiti se natrag u udubinu. Trebalo je potražiti izlaz na drugome mjestu. Iznad udubine izbočila se trbušasta stiena prema dolini no u njezinom lievom dielu nalazi se pukotina, prikladna za penjanje. Tek tri metra dielilo nas je od razpucane stiene u podnožju prostranog žlieba. Zdravko mi podstavi svoja ramena, preko njih kao po ljestvama dosegнем visoki rub i sretno savladam izbočinu. Sa stanovitim naporom uđem u žlieb, koji mi se ovdje zamamljivo smješkao, a na prikladnom mjestu, zategnuvši uže, veselo pozovem druga, koji je čas kasnije preko izbočine, osiguran odozgo, dolazio k meni.

Žliebom se prolazilo veselo, tek smo se začudeno zagledali u gladke stiene završetka žlieba, jer smo se nalazili u dnu kamenog »lonca« s geometrijski zaokruženim stjenama. Tu smo se neko vrieme zadržali i proučavali ovo savršeno djelo prirode, da konačno s pomoću »živilih ljestava« savladamo i ovu zapreku i zahvatimo kratak grebeničić, po kome u podpunoj sunčanoj svjetlosti izidosmo na rub stiene. — Opasnosti su minule, borba je dovršena!

Dugo smo još sjedili na vrhu zaronivši pogledom u taj krasan planinski svjet, koji nas sada svud okružuje. Doline i uvale, stiene i grebeni, sunce i oblaci — sve je to opazilo naše »duševno oko«. Prožimalo nas je neko uzvišeno čuvstvo, nadopunjeno tišinom sunčanog vrha planine.

Hrvatski alpinizam

Ivan Rengjeo, Zagreb

Oko polovine XIX. veka javlja se kod velikih europskih naroda jako zanimanje za prirodu uobće, a napose za gore i planine. Tada još dosta riedki iztraživači a među njima i učenjaci odkrili su u planinskim masivima nesamo golemo obilje zanimljivih naučnih odkrića, nego i podpuno nov jedan svjet, neobično bogat veličanstvenim ljepotama. Svakako je značajno, da je rod ljudski kroz duge vjekove promatrao visoke i goleme planine osjećajući pred njima samo jezovito poštovanje, ali nije ni slutio, kakova se blaga i krasote u njima sakrivaju. Kada su se prvi predteče kasnije izgrađenoga alpinizma, riedki i oduševljeni iztraživači i učenjaci, usudili da zadu naročito u zakutne i visoke regione Alpa i kada su rezultate svojih nalaza i svojih proučavanja objavili široj javnosti, obči interes za planinski svjet počeo se naglo razvijati i širiti, i u vezi s njime i ljubav za planine.

Tako se početkom druge polovine XIX. veka javlja velik interes za najzanimljivije europsko gorje, za Alpe. U vezi s time osnivaju se posebna društva ljubitelja prirode i učenjača, i ta su si društva postavljala kao osobitu i glavnu zadaću iztraživanje Alpa. Prvo i najstarije društvo s tom zadaćom osnovano je 1857. u Londonu pod imenom *Alpine Club*. To je društvo došlo vrlo brzo na glas, jer je u različitim dielovima Alpa izvelo čitav niz vrlo težkih i smionih uzpona i objavilo ih široj javnosti. Nedugo iza toga osnovan je u Beču 1862. *Österreichischer Alpenverein*, koji je svoju alpinističku djelatnost širio samo na austrijske Alpe. Sliedeće godine 1863. stupio je u život *Schweizer Alpenklub*, koji je razvio bujnu djelatnost, osobito na naučnom području, i to o švicarskim Alpama. Iste godine 1863. osnovali su i Talijani svoj *Club Alpino Italiano*, koji je organizirao brojna prirodoslovna i turistička iztraživanja Alpa, ali je svoj rad protegnuo i na Apenin. Godine 1869. osnovan je u Münchenu *Deutscher Alpenverein*, a 1874. proradio je u Parizu *Club Alpin Français*. U njemačkom alpinizmu važna je godina 1874., jer je te godine ujedinjenjem društava *Deutscher Alpenverein* i *Österreichischer Alpenverein* nastalo novo alpinističko društvo pod imenom *Deutscher und Österreichischer Alpenverein*. Društvo je ubrzo razvilo dobro organiziran i bogat iztraživački i turistički rad osnivajući brojne podružnice po svim njemačkim zemljama i stvarajući različne pomoćne ustanove i bogatu stručnu alpinističku književnost.

Sva su se ova alpinistička družta ubrzo iztakla obsežnim i dobro zasnovanim naučnim i terenskim radom, velikim nizom podorganizacija i golemin brojem članstva. Njihovim radom i poticajem javlja se smisao za planine i ljubav za velebnu gorsku prirodu i kod drugih manjih europskih naroda. Pa i u pojedinim pokrajinama velikih europskih naroda javljaju se lokalna družta sa suženim djelokrugom rada, upravljenim uglavnom samo na upoznavanje planina svoga kraja. Među takovim družtvima izteca se je još 1863. osnovani *Steierischer Gebirgsverein*.

U to doba, između 1857. i 1874., pada jedno od najvažnijih razdoblja u poviesti hrvatskog naroda. To je razdoblje važnih političkih promjena, prialaza iz Bachova absolutizma u ustavno doba i značajnih promjena u nacionalnom i kulturnom životu. Hrvatski sabor stvara počevši od 1861. mnoge važne zaključke, kojima je čitav politički život Hrvatske stavlen na nove osnove, a što je naročito važno, ponovno je uveden u državnu upravu hrvatski jezik kao službeni jezik, otvorene su i uređene brojne srednje škole i već se počelo pomicljati na otvaranje hrvatskog sveučilišta, osnovana je Akademija znanosti i umjetnosti i čitav niz drugih kulturnih ustanova. U to doba počinje cekolupni život hrvatskog naroda odisati novim naprednim duhom. Podiže se nacionalna samosviest, vjera u vlastitu vriednost i sposobnost u snažnom je porastu, a zanimanje za sve napredne tekovine tadanjeg kulturnog sveta dolaze sve jače do izražaja na svim područjima narodnog života.

U to doba, upravo u godini 1874., kada je svečano otvoreno hrvatsko sveučilište u Zagrebu, — pojavila se u užem krugu hrvatskih intelektualaca i učenjaka želja, da i Hrvati, kao i drugi europski narodi, osnuju svoje alpinističko društvo. Značajno je, da je za tu akciju došao poticaj iz nedalekog austrijskog grada Graza. Tih godina dolazio je u Hrvatsku na proučavanje hrvatskih planina njemački učenjak Dr. Johannes Frischau (1837.—1906.), profesor na sveučilištu u Grazu. Na polazku na planinu Klek upozna se on u proljeće 1874. s hrvatskim književnicima Budom Budislavljevićem i Vladimirom Mažuranićem i oduševi ih za alpinizam. Kad se je u jesen iste godine otvorilo u Zagrebu sveučilište, došli su na otvorenje i Dr. Frischau i B. Budislavljević. Tu je u razgovoru s hrvatskim prirodoznanicima produbljena namisao, da se osnuje hrvatsko alpinističko društvo.

Naročito je s oduševljenjem prihvatio tu misao Dr. Pilar, poznati hrvatski geolog, od 1875. profesor na sveučilištu u Zagrebu. Tako je koncem godine 1874. osnovano u Zagrebu »Hrvatsko planinarsko društvo«. Za prvog predsjednika izabran je

pralječnik Dr. Josip K. Schlosser, zaslužni botaničar, koji je za svoj naučni rad odlikovan plemstvom s pridjevkom: vitez klekovski, — po planini Kleku, — simbolični znak njegove ljubavi i oduševljenja za planinarstvo. Društvo je u prvoj godini imalo oko 300 članova, sve skoro samih intelektualaca grada Zagreba.

Tako je Hrvatsko planinarsko društvo u Zagrebu osnovano iste godine 1874., kada je stvoreno i veliko i ugledno njemačko alpinističko društvo Deutscher und Österreichischer Alpenverein. Kao i njemačko društvo u njemačkim zemljama, tako je i hrvatsko planinarsko društvo u hrvatskim krajevima bilo i ostalo glavni predstavnik hrvatskog alpinizma na svim područjima alpinističkog djelovanja.

Rad društva u prvom deceniju postojanja razvijao se u skromnim razmjerima. Medvednica, najbliža planina, otvorena je za planinarstvo. Već 1877. podignuta je na najvišem vrhu Sljeme, (1035 m) drvena piramida. Sliedeće godine otvorena je pod Sljemenom planinarska kuća, uz to su provedene najvažnije markacije puteva i staza na Medvednici kao i na okolnim planinama Plješivici i Kalniku. Godine 1884. proslavljena je 10-godišnjica plodnog rada i izdan prigodni spomen-spis kao prva društvena publikacija.

U drugom deceniju postaje društveni rad življi. Broj članova popeo se na 500, a osnovane su u pokrajini i tri podružnice. Godine 1889. predao je predsjednik Josip Torbarr na svečan način javnoj upotrebi novu željeznu piramidu na Sljemenu. Podignute su još drvene piramide na Plješivici i Ivančici i provedene markacije na tím planinama.

Rad društva u trećem deceniju pod predsjednikom grofom Miroslavom Kulmerom doveo je do nekoliko većih i jačih uspjeha. Na glavnoj skupštini 1897. promjenjena su pravila društva tako, da se društvena organizacija u obliku podružnica proširi po svim hrvatskim krajevima. Sliedeće godine zauzimanjem predsjednika grofa Kulmera otvorena je krasna turistička cesta, koja u brojnim, lijepo izvedenim serpentinama kroz gustu šumu vodi iz Zagreba na Sljeme. U želji, da se stalno izvješće o društvenom radu i članstvu i šira javnost, pokrenuto je 1898. godine izdavanje društvenog organa »Hrvatski planinar«. Značajno je, da je prijedlog za izdavanje društvenog lista iznio hrvatski filozof i pjesnik, sveučilištni profesor Dr. Franjo Marković. U zadaću »Hrvatskog planinara«, stavljeno je, da opisuje hrvatske planine i uzpone na visoke vrhove, da iztiče liepe vidike i time da upozorava na ljepote domovine; da donosi i opise domaćih špilja i pećina, a uz to da svraća pozornost i flori i fauni domaćih planina prateći i

geoložke, hidrografske i klimatske prilike domovine. S tim skoro naučnim programom krenuo je »Hrvatski planinar« u život i izpunjujući podpuno svoju zadaću na obće zadovoljstvo i hrvatske nauke i članstva, i šire javnosti, održao se sve do danas, prekinuvši izlaženje godine 1915. do 1921. radi težkih ratnih i poslijeratnih vremena. Društvo je 1900. proslavilo na vrhu Sljemena svoju 25. godišnjicu i tom prilikom izdalo svečani spomen-broj »Hrvatskog planinara«. Tu je u nekoliko dobro napisanih članaka prikazan dotadanji rad društva. U svom izvešću o radu kroz 25 godina društveni je tajnik Dr. Oton Kučera, sveučilištni profesor i fizičar, providencijalno izrekao važnost domaćeg planinarstva ovim riećima: »U novom će se stoljeću planinarstvo po svoj prilici silno razmahati. Planine će svagdje postati pristupnije, ljudi će ih sve više posjećivati... Od godine do godine će rasti broj onih, koji će poći u planine, da tamu traže odmora i okrepe... A trebat će ljudima okrepe! Nema sumnje, u 20. veku čekaju i male i velike narode težke zadaće, nove i uporne borbe. Ni naš hrvatski narod te zadaće i borbe ne će i ne mogu mimoći. Svako sredstvo, koje će u toj borbi tješiti i kriepiti, dobro će doći. Među tim je sredstvima jedno od najodličnijih ljubav prema planinama rodnoga kraja, u planinama i u planinarstvu će sinovi i kćeri naroda naći sve, što im treba u težkoj borbi za život.«

U daljem svom razvoju pokazuje društvo stalni napredak. Dok je broj članstva od 1874. do 1909. iznosio stalno oko 300, penje se od 1910. do 1917. na 500, ali od godine 1917. raste broj društvenih članova rapidno; tako se 1918. podiže na preko 1000, da se 1922. popne na 2500, a 1924. čak na 8500 članova, na kojem broju ostaje članstvo sve do najnovijeg vremena.

Godine 1921. ušli su u upravni odbor novi ljudi, mladi i oduševljeni planinari, koji su stvorili osnovu za reformu društva u duhu modernog alpinizma. Za predsjednika je izabran izkusni planinar, vješti pisac i planinarski ideolog Dr. Ivan Krajač. Uz njega je prionulo nekoliko dobrih planinara i radnika. Kad je ova uprava 1924. svečano proslavila 50.-godišnjicu društvenog rada, moglo se je konstatirati, da je broj članstva za njihove uprave porastao za 6000 članova, broj podružnica porastao je od 4 na 29, broj kuća se je podigao od 2 na 6, a uz to su obavljene znatne markacije i adaptacije planinarskih kuća, poduzeti su novi prvenstveni uzponi u Velebitskom Gorju, održana su brojna predavanja i mnogi izleti, izrađeni su načrti i pribavljene dozvole za gradnju novih planinarskih kuća. Tom je prilikom održan kongres hrvatskih planinara, na kojemu su sudjelovali i izaslanici nehrvatskih domaćih i stranih

društava, uz to je i priredena vrlo uspjela i bogata planinarska izložba u Zagrebu.

U šestom deceniju svoga života i rada iztiče se Hrvatsko planinarsko društvo kao snažna i brojem članstva jaka alpinistička organizacija. Društvo izdaje čitav niz publikacija o domaćim planinama i izdaje za potrebe članstva prikladne planinarske vodiće i karte. Rad društva se razvija naročito u pokrajini. Pod predsjednicima Dr. J. Pasarićem i Dr. A. Cividinijem porastao je broj društvenih podružnica na 50, a na 65.-toj glavnoj skupštini društva spominje tajnički izvještaj, da društvo imade 35 vlastitih kuća i skloništa na svim glavnim hrvatskim planinama. Uz to društvo drži u zakupu 6 planinarskih kuća, posjeduje 2 vlastita starinska sredovječna grada, tri željezne i pet drvenih piramida, dve skijaške škakaonice i jedno mineralno kupalište, a broj podružnica podigao se je na 50. Uz obično ljetno planinarenje razvio se je vrlo bujno i zimski šport. Oduševljeni i školovani skijaši otvorili su najviše i najudaljenije hrvatske planine, u koje u zimskim mjesecima, za vrieme ljute zime i dubokog sniega nije valjda nikad ljudska noga dopirala. Uz to se je neobično razvio penjački alpinizam naročito u Zagrebu i u Sarajevu. Liep kader mlađih, vještih i već izkusnih penjača prošao je kroz strme do 1000 m. visoke stiene Velebita i južnohrvatskih planina.

Osim Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu osnivana su kao i kod drugih europskih naroda i manja regionalna društva s manjim djelokrugom. Tako je još godine 1892. osnovano u Sarajevu Bosansko-hercegovačko turističko društvo, koje je po najljepšim bosanskim i hercegovačkim planinama izgradilo planinarske kuće, dobre puteve i izvelo markacije. To je društvo međutim djelovalo samo do svjetskog rata. Za vrieme rata ukinuto je i to društvo kao i mnoga ostala i s time je završen i njegov rad. Iza svjetskog rata javlja se u Bosni ponovno smisao za planinarstvo. Nova generacija planinara, u najvećem dielu sve samih Hrvata, osnovala je 1921. godine novo društvo pod imenom »Društvo planinara u Bosni i Hercegovini«. Tokom godina razvilo je ovo društvo vrlo žilav rad, pa je sagradilo po planinama Bosne i Hercegovine 15 planinarskih kuća a osim središnjice u Sarajevu osnovalo je i 7 podružnica u pokrajini.

Za posljednjeg predsjednika Hrvatskog planinarskog društva Dr. J. Torbara (1939.—1941.) je u jesen 1940. godine došlo do fuzije s »Društvom planinara« u B. i H.« Time je članstvo Hrv. planinar. društva znatno poraslo kao i broj planinarskih kuća.

Kad je osnovana Nezavisna Država Hrvatska, došlo je u duhu Ustaških načela i u Hrvatskom planinarskom društву do značajnih

promjena. Naredbom državne vlasti ukinuta su na teritoriju Države sva manja regionalna i lokalna planinarska društva i automatski je njihova imovina i članstvo pripojeno novom društvu pod imenom **Hrvatsko planinarsko društvo Nezavisne Države Hrvatske**. Sliedeće godine 1942. pošlo se korak dalje pa je društvo pretvoreno u **Savез Hrvatskih planinarskih društava** i to tako, da je postala svaka bivša podružnica samostalna organizacija, ali strogo povezana društvenim pravilima u sam savez, tako da izvan saveza ne može postojati nijedno planinarsko društvo na teritoriju Države. U novim političkim prilikama ukinuta je stara uprava, a na čelo saveza došli su od Ministra Udružbe imenovani povjerenici.

Napokon, god. 1943. društvu je dan konačni oblik i ustrojstvo. Citavo je društvo dobilo ime, koje odgovara njegovoј prošlosti, životu i značenju, naime: **Hrvatsko planinarsko društvo**. Na čelu društva stoji **Središnja uprava**, kojoj su podvrgнуте u duhu društvenih pravila sve postrojbe u Zagrebu i u cijeloj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Kao i najvažnija europska planinarska društva poteklo je i hrvatsko iz užega kruga učenjaka, pa je i ono naročito u prvim decenijima svoga rada bilo kao neka znanstvena podružnica hrvatske nauke. Baš u krilu Hrvatskog planinarskog društva postavljeni su temelji današnjoj hrvatskoj nauci o flori, fauni i geologiji hrvatske zemlje. Nakon ovog početnog razvoja nastupilo je u društvu razdoblje, kada je moderni alpinizam dobio veliki broj oduševljenih pristaša u širim slojevima naroda pak su te planinarske mase s oduševljenjem pristupale u društvo. Tako je Hrvatsko planinarsko društvo i svojim edicijama i svojim radom na terenu bilo i ostalo središnjom osi i predstavnikom sveukupnog hrvatskog alpinizma.

Po kiši i magli

Eugen Kumičić, Zagreb

Dobro sam spavao. Moj nosač Mujo, do mene, još uviek se ne miče i slastno hrće pod slamljačom, kojom se pokrio. Protegnem se i nakon dva tri »bi li ili ne bi li«, konačno se odlučim ustati.

U sobi zima. Odem u kuhinjiču, no ni tu nije bolje. Otvorim vrata i nešto malo tmurna dana ude u prostoriju.

Zirnem van. Sve mokro. Svagdje vise kapljice kiše. S krova curi, sa svake travke i grančice kaplje. Nebo je tmurno i podpuno oblačno. Svi vrhovi oko kuće su zavijeni gustom neprozirnom maglom.

Nema druge. Obučem cipele i naložim vatricu na ognjištu, te pristavim vodu za čaj. U to se pojavi i Mujo, bunovan, razbarušene kose, probuden mojim koracima. I njemu je prvo nakon pozdrava pogledati, kakovo je vrieme.

— Šta ćemo, pita, ostajemo li ovdje ili ćemo krenuti u to loše vrieme? — Ne znam još ni sam pravo, da li da se pode put Bjelašnice ili da ostanemo još danas ovdje, pa da pričekamo sunce i modro nebo. Kažem: Ostajmo ovdje do deset sati, pa onda, ako se ne pogorša, krenimo.

Dobro je i tako. Popijemo naskoro čaj, a uz to pojedemo i malo kruha s maslacem.

Da protučemo vrieme, čistimo kuću sve u šestnaest. Šoba bude pažljivo pometena, prozori papirom otrti i eto odmah više svjetla u našemu domu. I to je skoro gotovo, a određeni rok za polazak никако da se približi. Jednako ni vrieme ne pokazuje volje za neku promjenu.

Uprtnjača je pripremljena, samo su šatorsko krilo, za Muju, i moja kišna kabanica ostali vani.

Svaki čas pogledamo sad jedan sad drugi, ne će li od kuda proviriti koji tračak sunca ili se pokazati malo vedra neba. Sve uzalud. Sivo, tmurno, maglovito...

Razjunačimo se i krenemo. Kuću pomnijivo zaključamo, nakon što smo kapke prozora iznutra dobro učvrstili. Još jedan pogled i naskoro nestaje kuće u J a b l a n d o l u među brežuljcima jednako hrzo, kako smo je i nenadano bili jučer, kod našeg dolazka, ugledali.

Poznatim se puteljkom uzpnemo na Volujsko Ždrielo i onda krenemo označenim putom prema Bjelašnici i njenom observatoriju, našem današnjem cilju.

Vidika nigdje nikakova! Upravo smo zašli u maglu te nam se vidokrug suzio na pedesetak metara. Prolazimo liepim dosta širokim

putom među samom klekovinom. Mjestimično nailazimo na male livadice, koje su obično sredinom izrovane od divljih svinja, kako mi tumači Mujo, što je i opet razlog, da popravljam torbicu s revolverom.

Naskoro prestane i to te prolazimo pravom kamenom pustoši kroz same vrtače, nazvane Ledenice, gdje imade još staroga sniega.

Vjetar je prilično ojačao, a i dobrano je zahladilo. Podnašam, uzprkos žustrom hodu, i vuneni prsluk i kabanicu, a Mujo se omotao šatorskim krilom i samo mu komadićak nosa proviruje.

Izbijemo na čistinu. Put se gubi u travi, a znakova nema. Oko nas magla. Šta sada? Idemo na dobru sreću dalje i za par smo koraka kod izvora.

Sad znam bar, gdje smo. Taj je izvor Prohin Smet na livadići, na kojoj se dieli put na Barice (2079 m).^{drugi} Vnajviši vrh Treskavice. Nema odavle ni pol sata do samoga vrha.

Vratimo se kojih stotinu koraka natrag i onda udarimo desno putem na niže te se polako nakon nekog vremena spustimo niz Ogorjeli Kuk.

Vjetar je tako jak, da jedino zahvaljujući klekovini nismo padali na onoj otvorenoj i izloženoj strani. Pripovjeda mi Mujo, da nije jednom vjetar odnio niza stiene i ovce i pastire, kad nisu pazili. Silazimo u strmim zavojima. Na časove raznosi vjetar maglu i vidimo daleko dolje polja i seoca, obasjana suncem, dok smo mi još uvek u gustim raztrganim komadima magle, koja se neprestano miša praveći najčudnovatije likove.

U razgovoru nam prolazi vrieme. Magla se oko podne razvukla i imademo nešto bolji pogled na greben Hujte, koji veže Treskavicu s Bjelašnicom, a kojim ćemo naskoro proći. Sav je pošumljen bjelogoricom. Skoro sama bukva.

Ostavljamo i zadnje kamene stiene Treskavice, da stupimo na mekanu veliku livadu, gdje se ponovno gubi svaki trag markacije.

MOJ NOSAČ MUJO

Foto: E. Kumičić

21

No nema straha, po običaju eto opet znaka na drugoj strani livade na ulazu u šumu. Tu je opet sve vlažno, sve puno mahovine i trulog lišća. Gacamo po blatu, čas gore, čas dolje, već kako greben hoće. U to zašuštao opet poznati zvuk kapljica kiše, koje udaraju po lišću. Mujo razapeo svoj na nekoliko mjesta poderani, ali tim veći kišobran, dok moj »Klepper« junački prkosи nevremenu.

Izpadnemo na oširok put, koji vijuga sve jugozapadnom stranom. Hojte. Šuma se izmjenjuje livadicama i proplancima te nakon veće livade kod Bielih Voda zapnemo uz južni obronak Mile Gore.

Kako se opet malo razvedrilo, ili bolje reći, kako je opet na čas prestala padati kiša, smjestili smo se pod neku ogromnu omoriku u blizini maloga izvora. Podne je već davno prošlo, tako da su želudeci tražili svoje. Uprtnjača se opet nešto olakšala, nekoliko čikova ostalo, a mi malo tromi od jela koracamo jednolično putom.

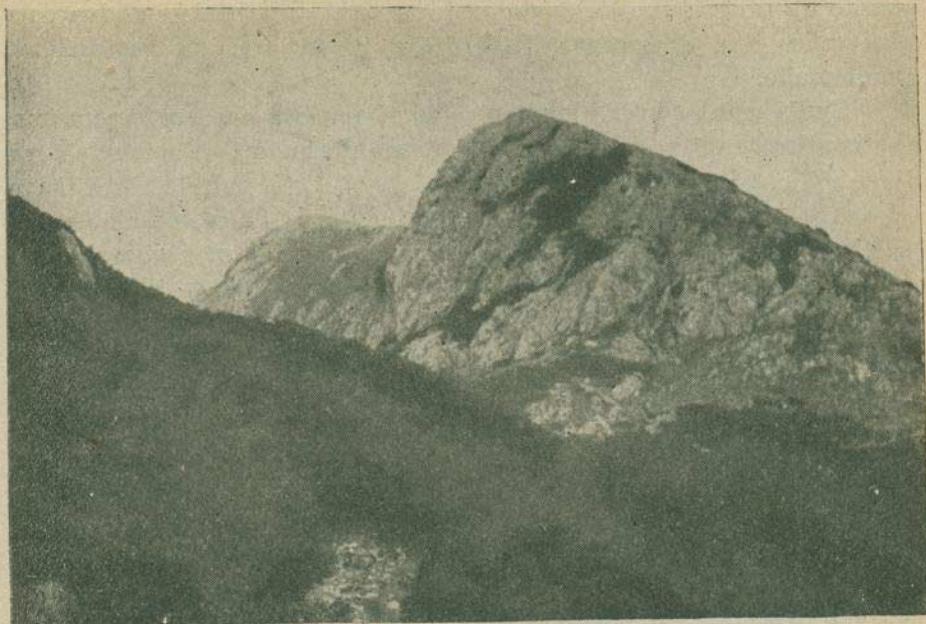
Začudo, sad vidimo dosta daleko, i tamo iz magle izronile čistine, grebeni i stiene Bjelašnice.

Nismo više ni tako daleko. Napustimo posve greben i zademo medu brežuljkaste livade sve posute kamenjem i stienama. Za promjenu je i opet počela, po ne znam koji put danas padati kiša. Idemo na vjetru izloženoj strani i više nam ne pomaže ni kišna kabanica, ni šator, a kamo li kišobran, koji je Mujo već davno zatvorio i

OGORJELI KUK.

Foto: E. Kumičić

PREMA BARICAMA.

smjestio na sigurno mjesto pod pazuhu. Vjetar je tako jak, da kapljice kiše bodu kao igle. Svaki čas okrećemo vjetru leda, kako bismo bar donekle popravili kabanicu ili šator, da ne kisnemo tako jako. Ništa ne pomaže. Za čas su i hlače i noge podpuno mokre. Lice mi je također posve mokro a s nosa curi stalno malen mlaz vode.

Zašavši preko Lukavačkog Sedla pod sam greben Bjelašnice nismo više bili toliko izloženi vjetru i zamalo pruži nam predvorje neobskrbljene planinarske kuće u Stinidolu (1569 m) zaklon pred nevremenom, koje se tek sada razmahalo.

Kiša lieva kao iz kabla udarajući i bubnjajući zaglušnom bukom po krovu i kamenju. Pred kućom nosi na putu erveno žuta bujica dravlje i kamenje prema dolini. Sretni smo tu pod krovom. Hučemo u promrzle ruke.

Kako je brzo došla, tako je oluja i prošla. Opet pada kiša, ali sada onako pristojno, pomalo, ali tim sigurnije.

Po raztrganim komadima magle, koji prelieću preko grebena, zaključim, da vjetar još nije popustio, i stoga se odlučimo krenuti dalje ne grebenom nego Josipovom Stazom, koja je donekle u zavjetrimi.

Ura mi pokazuje četiri sata popodne. Vrieme je dakle, da dočrajčimo naš mokri put i da se negdje konačno počnemo sušiti, od-

nosno da progrijemo tieo izvana i iznutra. Moja boćica od dva deci šljivovice već je prazna i skrajnje je vrieme, da se »zalihe« nadoknade.

Uzpinjemo se kroz klekovinu Josipovom Stazom i za nepun mukotpni sat, radi velike strmine i umora, ukaže nam se iz magle prvo

ograda bodljikave žice, a malo čas затim i siva gromada — observatorij na Bjelašnici (2067 m).

Pokucasno na vrata, ali ne dobismo odgovora. No kako su bila otvorena, uđosmo i odmah nam lavež psa označi, kamo moramo poći. Nekoliko stuba i zavoja i evo nas u prijatnoj kućnjici čuvara observatorija, koji ovdje živi sa svojom obitelji.

Niti pol sata kasnije sjedim ja već u papučama, presvučen, zajedno s mojim gostoprimećima srčući vruću kavu, dok se nad štednjakom, u kom me veselo pucketa vatra, suše o užetu prokisle stvari.

Naskoro sjedne k nama i Mujo, koji je dobio neke stare domaćinove, za njega mnogo prekratke hlače, da svoje promočene osuši.

Pripoviedamo o našem putu, o svemu i svačemu, a vjetar vani praćen kišom žviždi, pjeva i udara o čvrste zidove observatorijske zgrade.

Planinarstvo u zimi

Preveo i sakupio Ivan Bumba*)

Zimi su visoke gore srebrne, tihe i zatvorene. Vrhovi im stoje daleko kao u čudnom krugu zvezda i pokazuju veličanstvenu i prkosnu prirodu. Svaka ljetna čarolija uzmiče i ogromni izgledaju zah-tjevi planine. Poznaješ li bielog zloduha, koji vreba u pukotinama i čuči na sniežnim strehama? Poznaješ li oluju, koja topće po grebenima, mraz, koji izjednačuje ledene pećine? Ne razteže li se duga, hladna, zimska noć, a ti si negdje brižljivo zavijen i umotan? Samotne su strme gore u zimi i svaki uzpon posreduje veliki doživljaj, kad snieg i led prekriju pećine kao oklop. A svaki korak mora biti dobro promišljen. Visoke su planine u zimi novo područje, jer neumorna zima izbriše bielim pahuljicama sve nestalne tragove. Tragovi su prolazni i svi se zimski putevi moraju ponovno graditi. Upravo u tome leži velika privlačivost, koja sve oskudice, napore i nastale opasnosti uvizisuje kao doživljaj na viši stupanj.

Nekada i danas. — Potreban je mali pregled unatrag, da se pokaže i shvati razvitak današnjeg zimskog planinarstva. Ponovno se uzdiže krivulja zimske turistike i putničarstva, kao prije kojih 50 godina, nakon što je dosegla kroz stoljeća svoju najnižu točku. Da se razumijemo: tu je govor samo o zimskom planinarstvu, a ne o skijanju! Snieg, led i zima otežčavaju uzpon. Zato je razumljivo, da se najprije odredi polazak na koji visoki vrhunac Alpa, ako se je već bilo na njemu i ako je poznat po ljetnom uzponu. Kao dokazala imademo nekoliko primjera, kao što su uzponi Hugisa na Strahlegg 1832., pokušaji Kenndya na Matterhorn 1862. i Mont Blanc 1869., pa pohod Baltrera i Piccarda na Titlis godine 1866.

Uzponi u rano doba. — Iztočne Alpe:

Godina	Vrh	Izvršitelji
1847., siječanj	Dachstein	F. Simony i drugovi
1853., »	Mali Glockner	F. Francis i drugovi
1875., »	Veliki Glockner	W. A. Baillie—Grohmann sa 4 vodiča iz Kalsera
1880., »	Ortler	R. von Lendenfeld s P. Danglom i A. Pinggerom
1889., »	Zsigmondyspitze	H. Raith sa 2 vodiča
1892.. prosinac	Mala Zinna	Th. von Wundt sa 2 vodiča

*) Prevedeno s prijateljskom dozvolom »Bergverlag Rudolf Rother«, München 19, iz knjige »Der Bergsteiger von heute« od Fritza Schmitta.

Z a p a d n e A l p e :

Godina	V r h	Izvršitelji
1832., siječanj	Strahlegg	Hugi i drugovi
1866., prosinac	Titlis	Baltzer i Piccard
1876., siječanj	Mont Blanc	Miss Stratton sa 3 vodiča
1880., veljača	Piz Bernina	Watson i Parnel sa 3 vodiča
1882., ožujak	Prielaz Matterhorna	V. Stella sa 3 Carrela
1887., »	Finsteraarhorn	E. Boss i U. Almer
1891., siječanj	Grandes Jorasses	P. Güssfeld sa 4 vodiča
1893., travanj	Dent Blanche	O. W. Jones i drugovi

Znameniti uzponi u Zapadnim Alpama. — Zimsko planinarstvo omogućuje oko 1875. godine ponavljanje već prođenih, po ondašnjem mišljenju već podpuno otvorenih puteva; donielo je dakle napredak za već raztepenu pokretnu snagu i otvorilo daljnja polja za rad. Kako je onda bilo težko posjećivanje Zapadnih Alpa, bili su najprije ponosni četiritisućnjaci traženi i obsjedani. Ponovno su bili Englezi u prvim redovima. Dne 15. siječnja 1874. bio je posjećen Wetterhorn po W. A. B. Coolidgeu i Miss Brevoort s Chr. Almerom. Nekoliko sedmica kasnije stajala je ista grupa povećana jednim vodičem na vrhu Jungfrau. Ne gledajući na uzpon na Matterhorn u svibnju 1875. (G. Corora i vodič) sliedio je prvi zimski posjet »Zermattskih lavova« u ožujku 1882. po Vitt. Sella sa tri vodiča Carrela. Taj je uzpon bio na početku zimskog otvorenje Alpa. Dvie navale V. Sella bile su već razbijene, jer se je on sa 4000 m morao vratiti s tzv. »Kravatte«. Na 16. ožujka pošao je Sella sa tri vodiča treći puta iz Breuila. Noćnim penjanjem došla su ta četvorica na Veliki Toranj i u 14 sati stajali su na vrhu. Spuštanje preko zasnieženog sjev.-izt. grebena bilo je veoma težko. Tu je vladala prava zima, jer su se oni spuštali u sjeni te gore. Stara kuća u visini od 3800 m dala im je zaklon za vrieme duge i hladne zimske noći. 24 sata nakon napuštanja vrha Matterhorna došli su Sella i vodiči u Zermatt. Da su stanovnici mogli razumjeti i smisao toga uspjeha, znali bi to veliko djelo ocijeniti i oduševljeno bi slavili te ljubitelje Matterhorna.

V. Sella pripadao je obožavateljima krasota zimskih vrhunaca; on je sliedio dalje taj put »da obide zimi visoke gore, kada su težkoće najveće«. U toku dvie zime obsjedao je Monte Rosu. Konačno je 26. siječnja 1883. uspio proći zajedno s Danielom i J. J. Maquignazom Dufourspitze. Dva hladna noćenja su morali kod toga izdržati. U zimskom osvajanju Gran Paradiso i Lyskam isto su vodili braća Sella.

Sada je počela navala na biele gore Chamonixa: na Mont Blanc. Već 1876. došao je Coolidge nešto iznad Grand Plateau. Neumorni Christian Almer dao je kod toga sve svoje sile. Već 14 dana kasnije došla je Miss Stratton sa 3 vodiča na željeni cilj. Nakon dalnjih 11 godina, tj. zadnjega dana 1887., pošla su sva četiri brata Sella s Emilom Reyom, tri vodiča Maquignaza i 5 nosača iz Courmayera prema kući Quintino-Sellahütte. Sniežna ih je vijavica tu zatvorila na tri dana. Tada je došlo veliko djelo i kao nekada na Matterhornu, tako su se i sada spustili s vrha na drugu stranu, naime u Chamonix. Isto je tako uspjelo 1887. E. Bossu i U. Almeru najviši vrh Berner Oberlanda Finsteraarhorn. Sliedeće zime dobili su zermattski Breithorn i Signalkuppe prvi, a Schreckhorn svoj drugi posjet. Gospoda E. P. Jackson popela se s grinwaldskim vodičima na Grosslauteraarhorn i Fiescherhörner, pa konačno i na Jungfrau. Kod silaza po ledenjaku Guggigletscheru zatekla ih je rana noć, pa su morali prenoći u jednoj razpuklini.

Kako su u to doba bili zimski uzponi organizirani kao male ekspedicije i zato dosta skupi, mogao se je time baviti samo mali broj planinara. Osim braće Sella bili su zimski pioniri u Zap. Alpama još i Englezi Coolidge, Eccles i Leslie Stephen. No bilo je i mnogo dama: Miss Brevoort, Miss Stratton i Mrs. Burnaby, koja je dapače izdala i jednu knjigu o svojim zimskim uzponima. Njemačkih imena imade vrlo malo. Kao znamenito djelo je prvi zimski uzpon Parla Grüßfelda na Grandes Jorasses godine 1891. s Emilom Reyom i tri vodiča.

Prvo odlično doba zimskog planinarstva dolazi tek u vremenu od 1875. do 1895. Godine, koje su dolazile, stajale su u znaku skija. Cepin, dereze i uže bili su malo zapušteni, a vitke daske dobivale su sve više prijatelja među planinarima. Ipak imade odličnih djela: 1893. popeli su se O. W. Jones (koji se 6 godina kasnije unesrećio na istom mjestu) sa drugovima na sniežni Dent Blanche. H. Wooley s oba vodiča Taugwaldera bio je na Rimpfischhornu. Druge godine načinili su S. Spencer s Jossi-em i Schallerom prvi zimski posjet na Dom, nakon što je već 1890. bilo gore 10 vodiča iz Randa. U Berner Oberlandu našli su se u siječnju 1890. Meade i Woodroff s U. Kauffmanom i Jossiem na Eigeru, a Miss Burnaby s raznim vodičima na Monte della Disgrazia, Crastagüzza i Zupò.

U ovom stoljeću bili su znameniti ovi uzponi: Kasno u zimu 1902. vode A. Pollinger i braća Lochmatter englezkog kapetana L. F. Ryana na zermattski Weisshorn. Gustav Hasler, koji je iste

godine prošao s Jossiem Mali Fischerhorn, popeo se 1903. na mrki Aiguille Verte; time je dobio svoj zimski posjet jedan ponosni pripadnik bielih gora. I strmi susjed Aigille des Grands Charmos osvojen je po Englezima. Ovi odlični uzponi prije rata imadu još kao zimski prielaz i Dent d'Heren, po prvim posjetiocima Matterhornova Furgengrata Mario Piacenza s G. Carrelom i G. Pillesierom (1900), Fleischhorn po A. i R. Calegari i Scottin, pa konačno Zinalrothorn po Marcelu Kurzu i Theytanu (1914).

Razvatak u Iztočnim Alpama. Te su Alpe u rano doba smatrane po pionirima kao drugorazredne, no ipak su pomalo dobivale posjetilaca. Zato imadu u svakom razdoblju posve iztaknuta djela. »Otač Dachsteina« F. Simonz prošao je u siečnju i veljači 1847. tri puta Dachstein, a dušobrižnici iz Heiligenbluta Francisci kasno u zimi 1853. strehama okruženi vrh Malog Glocknera. U studenom 1866. popeo se vodič B. Ploner na izpitivanje još nevinog Dreitherrenspitze, a isto takav uzpon po zimi bio je u Berchtesgadenu po vodičima P. Holzlu i J. Ilsanheru, koji su 1871. sa sobom doneli drva i zapalili vatru na Watzmannu.

Prvo veliko djelo u Izt. Alpama, kao protuteža ekspedicije Miss Straton na Montblanc, bio je uzpon na Grossglockner po Englezima W. A. Baille-Grockmanu sa 4 vodiča iz Kala na Novu Godinu 1875. Godine 1880. opet se je opazio napredak. R. von Lendenfeld uzeo je dva dobra vodiča Peter Dangla i A. Pinggera, te je s njima prošao od 2. do 8. siečnja vrhove Königsspitze, Ortler i Cevedak. I Friedmann bio je s Danglom u Ortler-skupini i prošao Tschegelser Hochwand i Heitere Schöntaufspitze. Bruno Wagner pošao je na Novu Godinu 1882. s oteem i sinom Kederbacker na veliku turu iz Wiena na Hochkönig i natrag u 24 sata za okladu od 500 forinti. L. Purtscheller pošao je iza tri sedmice za njim kao drugi posjetnik. J. Meurer stajao je iste zime na Hochfeileru, a Pavletti na pećinastoj tvrdavi Monte Pelmo. U Dolomitima bio je sliedećih godina smetan zimski mir Marmolata, Kesselgogle (1884) i Croda da Lago (1891), a u Centralnim Alpama brali su uspjeh H. Reiths s Hörragerom i Wechselbergerom na Zsigmondy-spitze, Gr. Mörchner i Riffler 1889., dok su sliedeće godine ponavljali uzpone G. Geyer i Kniep. U zimi 1895. stajali su planinari na vrhu Cimone della Pala i Zuckerhütl. Prema kraju stoljeća bili su savladani težki vrhovi Vapnenih Alpa. Kao prvi načinio je naert Th. von Wundt i rekao: »Tko zna, da svako djelo donaša sa sobom zadovoljstvo, da se svaki pravi užitak mora izvojevati, taj ide veseo u zimu na planine, jer će biti bogato nagrađen.« Wundt je navalio

na Visoke Tatre i prošao 1892. s dobrim vodičima Scesaplan, Hochvodel, i u Dolomitima Monte Cristallo, Tofanu i težku Malu Zinu. Na Božić 1897. navalili su Delago i Forscher-Mayr na Fermedaturm, a bratski par I. i E. Enzensperger su prošli Höfats i Trettachspitze, dva markantna vrha u Allgäueru. U gorju Der Wilde Kaiser mamio je Totenkirchel u zimskoj odjeći posjetioce; 30 travnja 1901. prošli su njegov vrh A. Schulze i F. Scheck po putu Merzbacherweg, nakon što su prešli preko Kleine Halt preko ploča. Prvi prialaz Kirchla nije bio dugo vremena sam; dobio ga je i Predigtstuhl po grupi Schulze-Heis. To je bio sada već mali zimski rad, no koji je svakako bio dosta težak. Tako se je krvulja razvitka uzdigla do prialaza Vajolet-tornjeva u veljači 1914. po Josiu, Plancku i Zelgeru.

Novodobni zimski uzponi. Vojna je služba slabo poznavala razliku ljeta i zime. Borba i uztrajnost u oluji, snieg i ledu otvrđnula je ljude. Nečuvena djela bila su izvršena po svakom vremenu već iz vojničke dužnosti. U dolomitima prošla je planinska pukovnija razdieljenih austrijskih planinara Jahna, Merleta i drugih u veljači 1918. tvrde pećine kao Fünffingeršpitze, Grockmanspitze i Zahnkofel.

Poslije rata pružale su Zapadne Alpe opet glavno polje rada zimskih planinara. Vrlo su marljivi bili Francuzi u svim dijelovima Alpa, pa se ne smije zaboraviti prvi uzpon zimi na Bietschhorn 1916. po H. Morgenthaleru i Chiardola. Kod toga su uzpona imale skije važnu ulogu. H. Fritsch primio se 1921. s vodičima G. Imseng i O. Supersaxo tri četiri tisućnjaka: Hochberghorn, Dürenhorn i Stecknadelhorn. Druge zime dobio je posjet Grépon, taj strmi granitni stup grupe Montblanca, od Bourbiera i Lozerona. Odlično djelo zimskog planinarstva bio je također uzpon na Monte Scersen po posjetiocu Badilenkante Walter Rischu u ožujku 1924. U jugo-zap. dielu Alpa dokazali su pred svima vještinu i tvrdoću prema zimi Daloz i Delille. Njihova djela pobuduju još i danas pažnju i divljenje. 1925. popeo se Delille uz ostalo i na Pelvoux, a slijedeće zime sa svojim drugom Dallozom na Grand Pic de la Meije. Morali su izdržati hladnu noć i tako skršiti veliki otpor te gore. Iste zime popeli su se sudionici Himalaja-ekspedicije A. Roch i J. Belaieff s drugovima i vodičem A. Charletom na dva zuba Montblanca: Aiguille du Plan i Dent du Requin. Odlični Charlet bio je također kod prvih zimskih uzpona i prialaza obadva vrha Aiguille du Dom 1928. Sada tek dolaze njemačka imena: 1929. prošli su »sakupljači 7000-njaka« E. Schneider i H. Hoerlin ka-

mene i ledene zaprijeke *Aiguille Blanche de Pétérét*, a u pravnji H. Schroetera *Aiguille Noire*.

Sada se podigla vriednost Iztočnih Alpa. Različite osnove započela je mladež na stienama u zimi: počevši od pomanjkanja prostora i oskudice novih zadaća do nebrojenih velikih i odličnih gorskih uzpona; onda borba isto u zimi, pa konačno, a ne kao zadnje, želja za vrlo velikim, naročito izvan-alpskim podhvatom, da postignu što veću sposobnost. Zimsko otvorenje Alpa dobilo je grube obrise sa tri ponovljena uzpona, koji su doduše protekli zajedno, no ipak daju za određeno vrieme svoj biljeg: 1) zimski uzpon vrhova, 2) skijaški i kombinirani uzponi i 3) zimsko penjanje i prielaz posve težkih vapnenih stena za vrieme hladnog zimskog doba.

Iztočne Alpe:

Godina	Vrh	Izvršitelji
1914., veljača	Prielaz Vajolet tornj.	Josi, Planck i Zelger
1918., »	Fünfingerspitze	E. Jahn i drugovi
1930., prosinac	Izt. stena Watzmann	Beringer, Flatscher, Mitterer i Zankl
1932., siječanj	Juž. stena Schüsselkarspitze	Krinner i Kofler
1934., prosinac	Juž. rub Mühlsturzhorn	M. Meier i R. Peters
1936., veljača	Juž. izt. stena Schüsselkar-spitze	A. Göttner i R. Peters
1937., travanj	Zap. stena sred. vrha Pre-digstuhla	H. Rebitsch i L. Schmaderer

Zapadne Alpe:

Godina	Vrh	Izvršitelji
1916., veljača	Bietschorn	Morgenthaler i Chiardola
1922., ožujak	Grépon	Bourbier i Lozeron
1926., »	Grand Pic de la Meije	Dalloz i Delille
1928., veljača	Prielaz Aiguille du Dru	A. Charlet i C. Devouassoux
1934., »	Eiger Mittellegigrat	F. Amatter i F. Kaufman-Almer
1936., prosinac	Jugozapadni greben Matter-horna	G. Gervasutti sam.

Zimsko penjanje. — Ta su penjanja izričita vrst zimskog planinarstva današnjeg doba i moraju se, jer ove riječi imadu ostati kao vremenski dokumenat, malo pretresti i procieniti. Na prvom je mjestu razlika, koja se pokazuje između pojedinih uzpona, koji su duduše izvedeni u zimskom kalendarskom razdoblju, ali pod skoro ljetnim uslovima (zima bez sniega i u strmim južnim stienama) i

drugih, kod kojih dolaze uz kamene težkoće i zima, zaledenost, snieg na uzponu, policama, stupovima i sl. U cielosti može se uzeti, da ve-like, težke sjeverne stiene u dubokoj zimi pružaju mnogo veće težkoće i opasnosti, ako je njihov prielaz uobće moguć, nego li sunčane i otvorene, makar da su tehnički južne i jugo-iztočne stiene još teže. Uz to se mora obéenito računati s kratkoćom dana i hladnim noćenjem.

Kao vidljivo iztaknut zimski uzpon je prielaz izt. stiene Watz-mana, najviše stiene u Izt. Alpama. F. Beringer, S. Flatscher, G. Mitterer i L. Zankl izvojevali su taj uzpon od 6. do 8. prosinca 1930. Doduše opasan podhvati, ali temeljito proučen i pripravljen! Jedan je od njih pregledavao stienu sedam dana prije, a ponajviše tok njenih usova s Watzmanscharte. Sa 40 funti težkim uprtnjačama popeli su se mladi osvajači. Zaledenost pećina priečila je njihov napredak. U jednoj špilji, iznad velike ploče tzv. »Schöllhornplatte« su prvi put prenoćili. Pošli su dalje preko treće police i nakon mje-sta zvanog »Früstückstein« započelo je mučno penjanje po prašnom snieg. Kamini su bili pretvoreni u skoro okomite snežne žljebove. 150 metara izpod grebena s vrha nadšla je druga noć, koju su pro-veli u snežnoj jami. Nakon trosatnog težkog rada doprli su do južnog vrha. Jedan sudionik iztiče taj smjeli put ovako: »Mi ne možemo uviek u Švicarsku. Što nam je bliže, nego da rješavamo probleme, koji se mogu mjeriti s najsmjelijim uzponima Švicarske, a stoje nam tik pred nosom!« — Odlični planinari iz Trauensteina H. Huber i G. Kröner ponovili su 28. i 29. siječnja 1932. taj uzpon. No i oni su morali izdržati prave zimske neprilike. Kröner opisuje spuštanje do grebena ovako: »U ljetu treba zato 10 minuta, a sada nakon jednosatnog rvanja sa tvrdim, ukočenim prstima, leži ta snežna stena iza nas, a oko 13 sati stojimo kraj duboko usadenog križa na vrhu!« — Jedan primjer, kako se ne smije raditi, daju nam prvi dana 1937. dva mlada Münchenčana u istočnoj stieni Watzmana. Obojica su se bezbrižno penjali i ostali su nakon snež-nog nevremena u toj velikoj sniegom pokrtoj steni. Aeroplani, momčad za spasavanje i vojska bili su pozvani, da otmu bieloj smrti dva ljudska života. Tek sedmi dan bili su pronadjeni. To je bilo spašavanje, kojemu u poviesti alpinizma nema primjera!

U siječnju 1932. prodrla je iznenada viest: »Južna stena Schüs-selkarspitze svladana je zimi!« I zaista su Krinner i Kofler iz Mit-tenwalda, koji su se kasnije unesrećili na području Montblanca, prešli taj skoro okomiti zid. Uzprkos blagog vremena bile su pećine jako zaledene. Na uzkoj polici izpod mjesa, koje se mora proći nji-hajem, prenoćili su prvi put. Za uže, kojim se osigurava, načinili

su rupe na vreći od šatora. Drugo ih je noćenje zateklo na sruštanju. Na istoj gori, skoro na istom mjestu, dobilo je zimsko planinarstvo novo djelo. Od 27. do 29. veljače 1936. načinili su A. Göttner i R. Peters uzpon preko jugoist. stiene Schüsselkarspitze, koja se ubraja u najteže penjačke uzpone u sjevernim vapnenačkim Alpama. Kod toga morali su sa sobom vući 35 funti težku uprtnjaču i uvič je vezati užetom. Više od polovice 500 m visoke stiene prošli su prvi dan, a onda su morali 14 sati čekati na dan, da mogu nastaviti put. Jedan pad je prošao sretno i već u podne stajala su oba penjača na vrhu. Lagani zapadni greben bio je duboko u snieg i zato su zaključili, da se spuste preko iste stiene. To zaista nije bila malenkost. Izdržali su još jednu hladnu noć na klinovima. Nekoliko poteza užeta pa su Götner i Peters opet stajali nakon 53 sata na ulazu u stienu.

S prvim zimskim uzponom južnog ruba Mühlsturzhorna na Božić 1934. sa M. Meierom i naročito težkim sjev. zap. rubom Wartsteina (taj prvi uzpon nije više ponovljen) sa W. Kümmerleom načinio je Peters s naročitom ljubavi za te vrsti uzpona, svaki u jednom danu. Na Božić 1935. zamotani u šator ležala su obojica kod 15° izpod ništice pod zapadnim obronkom Reiteralma. Na 24. prosinca izkopali su se u 8 sati ujutro do uzpona po rubu. Toplo obučeni (»2 košulje, 3 pulovera i 3 hlače jedne na drugima«) dali su se na posao i prošli su prvi dan dvie naročito težke duljine užeta. Prema večeri povratili su se u šator. 25. prosinca u 10 sati ponovno su započeli i penjali se s težkim uprtnjačama (s potrebama za noćenje, jelom za tri dana, kuhalom, benzинom itd.) po već učvršćenom užetu. Peters je upotriebio neki ručni trnokop (!) da odkloni snieg s polica i oprimaka. Noćili su u polovini stiene u vreći od šatora, a drugog su dana dovršili uzpon po mečavi i zimi. Uzprkos zimskih prilika morali su penjanje preko gladkih ploča izvesti bez rukavica.

U Gesäusu, koji je penjačko područje Beča, samo da pokažu primjer, prešli su Kasparek i drug u zimi Rosskuppe preko razrezanog, izvanredno težkog sjev. zap. ruba, a u Wilde Kaiseru dobole su mnoge velike stiene obožavatelje iz Münchena. 1928. upisuju G. i K. von Kraus u knjigu na vrhu Totenkirchla ovo: »Prvi uzpon direktno zap. stienom za vrieme alpskog zimskog razdoblja, — težko, ali ipak na 30. travnja.« Odavle pa do zadnjih izvanredno težkih zimskih uzpona u tom krugu vodi jedan jedini uzpjeh. L. Schmaderer i drug poduzeli su uzpon na Predigtstuhl po smjeru Schüle-Diem, a u prosincu 1935. uzpinju se na isti vrh H. Reisch i S. Spiegel preko zapadne razpukline. Nakon zimskog uzpona preko

Rittlerova ruba na Bauernpredigtstuhl u veljači 1936. navalio je Rebisch s H. Freiklom u travnju 1937. da priede izvanredno težku zapadnu stienu, kod čega se je mladi Freickl iz Kufsteina smrtno unesrećio. Tu se mora još spomenuti zimski prielaz u Kaiseru zap. stiene srednjeg vrha od Predigtstuhla. Pećine su bile pokrivenе sniegom i zaledene, a na gornjem dielu, koji je vrlo težak, bjesnila je mećava. Prenoćili su na mjestu zvanom Kauf. Konačno su se Schmaderer i Rebisch spustili kroz istu okomitu stienu.

Naravno da zimski planinari u Zapadnim Alpama nisu zadnjih godina mirovali. Nekoliko je uzpona načinjeno bez izbiranja. Na 5. i 6. veljače 1932. prošli su A. Chabert i E. Stosser četvrti put Meije, a u isto vrieme izveli su Lambert i Poget treći zimski prielaz Gropiona. Odlično je također djelo bio prvi zimski uzpon i prielaz za kratko vrieme preko grebena Eiger — Mittellegigrat. 60 godišnji Fritz Amatter, jedan od sudionika, pošao je s mladim F. Kaufman-Almerom na 12. veljače 1934. ujutro u 8 sati iz kuće Mittellegihütte i popeo se već u 12 sati na zasnieženi vrh. Na Božić 1936. prošao je G. Gervasutti, odlični talijanski alpinista, podpuno sam Matterhorn po južnom grebenu.

Takovo u zasnieženim, dakle otežčanim krajevima izvršeno penjanje je nastavak u »zlatnom doba alpinizma« započetih zimskih uzpona u jačem obliku. Upravo na tom području moraju se tražiti najveća alpska djela, jer se tu našla volja, spremnost za najveći ulog snage i otvrdnulost prema novoj prirodi, jedan utisak, koji još pred kratko vrieme nije bio razumjevan, ali je sada prekrasan. Za novodobno planinarstvo izgubili su razkidani vrhovi, dapače i najteže stiene svoj zimski strah. Današnji alpinizam imade odličan glas i vodi do skore savršenosti: penjanje preko stiena i leda te zimsko planinarstvo.

T e h n i k a z i m s k i h u z p o n a . — Planinarstvo u zimi stavlja mnogo veće zahtjeve nego u druga godišnja doba. Strmi su krajevi teže prolazni, jer snieg i led tvore u kamenitim krajevima podpuno nove oblike. Osim toga su i dani kraći, a i utjecaj hladnoće otežava svaki rad u planini. Još jedanput napominjem, da se tu ne radi o skijanju, o kojem ćemo posebno razpravljati.

Sada se ovdje ne ćemo baviti raznim preduvjetima, već ćemo reći u cjelini: zimski planinar ne mora stiene, led i snieg poznavati samo u ljeti, već mora u njima biti podpuno vješt i u zimi. Poznavanje i izkustvo mora biti na doličnoj visini, a svaki zimski uzpon mora se izabrati kao neko veliko djelo, a ne kao početak planinarskoga života. Nikada ne stoji smrt bliže i spremnije negoli u zimi.

Takoder i tjelesno stanje mora biti bolje nego ljeti. Zdravlja, snage i izdržljivosti se više traži, a živei moraju biti mirni i sabrani. To dakle znači zauzeti novo stanovište pri izboru cilja, drugova, opreme i ocjenjivanja vremena trajanja uzpona, težkoća i opasnosti. Tko uzprkos toga želi različite, često nenadane podmuklosti težkog zimskog uzpona uzporediti s ljetnim načinom i izkustvom, podleći će, jer se bori tupim oružjem prema promašenoj osnovi. Ako itko mora poznavati cijelokupnost planinarstva, onda to mora prvi biti zimski planinar. Prije svega ipak stoji vlastiti, razumni izbor cilja s izkustvom.

Pravu vrednost zimskih uzpona može se oceniti, ako na pr. ponovimo u ljeti upoznati, lagani penjački uzpon u jednom zimskom danu. Iz vlastite koristi za pravi cilj može biti važno uložiti sve rezerve i ako nastupe posve suprotne prilike. Na vrieme se mora polagati veća pažnja nego ljeti, jer njegov utjecaj na ljude i krajeve može biti od dalekosežnih posljedica. Misliti se mora na pad topoline, na dolazeće nevrieme ili na opasnu mećavu! Južni vjetar izmjenjuje kakvoću sniega i leda za kratko vrieme, a lavine postaju iznenada opasne. Takoder se moraju proučiti i druge prilike prije početka uzpona. Što je moguće kod čvrstog, starog sniega, može kod novoga voditi u propast. Razlika topoline i zime za ono vrieme izgleda početniku često nemoguća. Dok u ljeti uzimamo sunčane, zaštićene od vjetra rubove, žljebove i mulde (štitnici za glavu, lice i oči), može to biti za nevremena opasno zbog smrznuća (štitnici topoline, vuna i rukavice).

Koristno je, ako su zimskom planinaru poznate prilike u stieni, naslage, težkoće i smjer puta ljeti. Važno je naravno poznavanje uputa o spasavanju iz razpuklina i lavina, kao i prva pomoć kod povreda. K tome pripada još i sve ono, što je u drugim poglavljima rečeno (napredovanje u ledu, penjanje preko stiena, skijanje, znanje i izkustvo), što dolazi naročito u zimskom planinarstvu do izražaja.

N a d o p u n a o p r e m e . — Zimski planinar treba malu, naročitu opremu. Tko ljeti ide na visoke planine i skijaš je, uglavnom poznaje i posjeduje potrebnu opremu. Mora se spomenuti, da se naročito u zimi osvećuje nemar u izboru ili njezi pojedinih komada opreme.

Najbolja je oprema temelj svakog uzpona. To vriedi takoder i za o d j e ē u . Posjetnik ledenjaka nosit će svoje ljetno odieло i u zimi, no mora se pobrinuti za što bolju zaštitu od zime i vjetra. Vunena donja odjeća i lagana gornja (tzv. Anorak i ne preduge hlače) neobhodno su potrebni za uzpone u zimi. Mnogo je bolje nešto

više laganje odjeće, nego da je ista predebela. Dalje je važan kapići s napred zatvorenim rukavima (gumijom ili kopčom), da snieg ne može u rukave. Ušteda na težini može se lako osjetiti u nuždi. Marama, dobro pričvršćena kapa za cielu glavu, rukavice (ne iz kože, već iz vune, a gornje rukavice od impregniranog sukna) ne smiju manjkati. O dobro krojenim cipelama mnogo toga ovisi. Uvjeti: čvrsta koža, što manje šavova, i dosta velike, da se mogu komotno obući dva para čarapa. Važni su okovi; za težke uzpone trikuni. Zimski planinar upotrebljava skije u glavnom kao pomoćno sredstvo. Tu nije glavni cilj skijanje, zato ne smije oprema biti sportska, već se mora prilagoditi planinarskoj. Preporučuju se gamaše, jer one čuvaju noge od vlage i drže toplinu. Novinski papir kao loš vodič topline mora se imati uviek sa sobom; može ga se metnuti u cipele i izpod odjeće, a dobro dolazi poglavito kod noćenja. Jer je prtljaga za zimski uzpon često vrlo velika i težka (naročito za više dana ili za dopust), potrebna je jedna veća, dobro pristajuća na ledima uprtnjača, za izlete sa dnom, a za penjanje bez dna od nepromočive tkanine. Pretežka uprtnjača vrlo smanjuje cieli užitak kao i pokretnost, pa može, ako je potrebna žurba, biti nesamo na smetnju, nego i opasna. Tu vriedi zlatno pravilo: Ne uzimaj sa sobom previše toga — no ne zaboravi najvažnije! Cepin ne smije manjkati na ledenjacima. Dobro je imati kratku sjekiricu u uprtnjači, no nije najnužnija. I u stieni dobro dolazi čekić za led. Za dereze smo već sve važno spomenuli u »tehnici leda«. Kod velike studeni mora se vez na derezama popustiti, jer kod jakog pritiska može na nožnim prstima nastati opasnost od smrznuća. Remenje od kože imade prednost pred gurtama, koje se skrate na vlazi. Paziti se mora, da je remenje bez pogreške i da su kopče dobre, jer popuštanje dereza na strmini je velika neugodnost. Sniežni koluti su zastarjeli i potisnuti od skija. Odreći se vreće od celta ili šatora je najmanje rečeno ludost; jer ona nam treba naročito u zimskom planinarenju u svim položajima (vidi poglavlje »Šator i noćenje«). Tu se još mora spomenuti i kuhalo, gorivo za njega, svjetiljka, žigice za buru i t. d. Onda se ovdje nalaze još mnoge stvarćice od kreme protiv sunca do džepne svjetiljke i od dobre specialne karte do kompasa kao preduvjeti za teže uzpone.

Uzponi po ledenjacima. — Da li se na njima uobće razlikuje ljeto od zime? To ovisi u prvom redu od prilika. Kraći tok dana, velika hladnoća, a time i kakvoća sniega, moraju se ipak uzeti u obzir. U visokim gorama je obično sredinom veljače najveća zima, to znači, da se mora računati s velikim sniegom. Na granici od 4000 m ne čini zima bitne promjene. Ledeni oklop gore ostaje

skoro isti, a vjetar ne trpi na grebenima i visoravnima naslage sniega. Prema tome služe prievisi kao zavjetrina, a udoline ledenjaka kao skloništa. Kod velike hladnoće ostaje snieg dulje vremena pjeskovit ili prašan i nema čvrste veze sa svojim podnožjem. Poradi toga je uzpon radi sklizanja vrlo naporan i opasan (puzanje sniega — prašna lavina). Glavne su dvije opasnosti: lavine i razpukline ledenjaka. Poznavanje lavina je posebna nauka (vidi »Snieg i lavine«). Izkusni planinari i vodići kao Aleksandar Burgener postali su žrtve biele smrти. Opreznost je tu zapovied vlastite misli. Samostalni planinar ne smije bez čuvstva na to gledati, već mora proučiti strminu i kakvoću sniega, oblake, dnevne prilike, hladnoću, vjetar za vrieme posljednjeg padanja sniega i druge oblike opasnosti, te se prema njima ravnati. Tko se nije još nikada upoznao s lavinom, misli često lakomisleno i površno. On neka imade pred očima izvještaj W. Hofmeiera o težini raznih oblika sniega: kubični metar novog, suhog, prašnog sniega težak je 60 kg, isti metar mokrog firna 800 kg, a kubični metar leda 900 kg.

U zimi se mora naročito bojati sniežnih streha u zavjetrini i upotrebljavati po mogućnosti za uzpone rebra, grebene i gorska bila. Siguran je većinom stari, zamrznuti i otvrđnuli snieg za prolaz samo ujutro na derezama. S time se može obćenito računati tek u kasnoj zimi. Sniežne plohe (uglavnom na obroncima, gdje ima vjetra) pružaju priliku za najbolje i najopasnije lavine. Sniežnim naslagama manjka veza, pa gornji sloj klizi i pada u dubinu kao santa. Pješački okomiti uzpon je manje opasan od prielaza na skijama. Navezati se mora vrbca za lavine, držati razmak, jedan paziti, a drugi se uzpinjati!

Prije spuštanja može čovjek s plosnatih žljebova, osiguran užetom, izbaciti lavinu hodanjem po sniežnim masama, rušenjem sniežnih streha itd. Za razliku od ljetnih uzpona traži zima također kod prielaza kroz uzke, opasne radi lavina doline i za uzpon do kuća veliku opreznost. Ne zaboravi ključ od kuće, po mogućnosti neka imade svaki od sudionika po jedan. Često su prostorije u kućama u ne baš idealnim prilikama za zimu (bez drva, loše prilike za spavanje i kuhanje i malo prostora za stanovanje).

Nekoliko rieči o razpuklinama! Često se kaže, da se kroz ledenjake može lakše proći u zimi nego u ljeti. To nije točno, jer je nevidljiva razpuklina opasnija od otvorene pukotine, pa su promjenom godišnjeg doba razpukline samo zametene i služe kao mostovi a taj napali snieg nema izdržljivosti. Djelovanjem topline tek snieg otvrdne. Mostovi novog sniega su najopasniji kod velike zime. Proljetni mjeseci ožujak do svibnja su zato bolji za visoke

uzpone od prosinca do veljače. U cijelosti vrijeđe već poznata pravila za prielaz preko ledenjaka (vezanje užetom, osiguravanje, udubljivanje cepina itd.).

Zimsko penjanje. O tome je već bilo mnogo govora u raznim priručnim knjigama i mnogo je puta rečeno, da težki uzponi pod zimskim prilikama nisu izvedivi (snieg, zaledenost i zima). Nizom novodobnih podhvata bilo je to pobijeno. Ljetni uspjesi u visokim gorama (na pr. sjev. stiena Matterhorna, Grandes Jorasses itd.) ohrabrili su mlade ljude, da ih i zimi izvedu. Jamačno je bilo do sada poduzeto mnogo tzv. zimskih uzpona nakon duljeg liepog vremena, no ipak ih je zato bilo i mnogo najtežih uzprkos zaledenosti i zasnieženosti po najvećim mećavama.

Da li je načinjena i upotrijebljena i nova tehnika s dosada upoznatim pomagalima? Ne, mladež je samo pomislila i prenijela novodobnu tehniku klinova i užeta u zimske krajeve. Jasno je, da se ne ide na izvanredno težke uzpone s malim oprimcima s nespretnim rukavicama i okovankama. Preduvjet je zato protiv zime tvrdoča i neosjetljivost. Naročito onaj, koji osigurava, mora to imati, kada satima i satima visi na klinu pazeći na uže, a osim toga mora na sebi ostavljati prašinu sniega, što pada na njega. Zato se preporučuje za takove uzpone uzeti naročito debelu odjeću, jer same kretnje ne drže dostatnu toplinu tiela, kao što je to slučaj kod laganih uzpona i kod bržeg napredovanja. Naravno da se i u najtežim vapnenačkim stienama upotrebljuju penjačice. Mauchon-filz dobro drži na mokrom, čistom kamenu. Sa sobom se mora uzeti rezervne cipele! Zaledena voda na malim usjeklinama i oprimcima naravno otežava uzpon. Često se mora naslaga leda odstraniti čekićem (kladivo za led — jedna strana sa oštrim vrhom). Klinovi imaju kao pomoć za osiguranje noge ili oprimka odličnu službu; bez njih ne bi bilo moderno zimsko penjanje izvedivo radi velikih nesigurnosti i opasnosti od sklizanja. Klin, koji se zabija u stenu, mora se prije upotrebe izkušati. Zima onesposobi stalne klinove na mnogim mjestima, a isto tako i mnoga mjesta za klinove. Ako novi snieg izpuni pukotine i razpukline i izjednači ih, veoma je težko zabijati klinove. Zamrzava li mokro uže, postaje penjanje još teže. Tada se preporuča, da se smanji trenje užeta, uzpinjati se treba s pomoću zamki, a uže se ne provlači kroz klinove, odnosno karabinere. Užetom treba tada baratati u rukavicama! Za penjanje dobro dolaze vunene rukavice, kod kojih su odrezani vrhovi prstiju. Težko se povezuje na uže uz težke uprtnjače (s potrebana za nosećenje u jugoist. stjeni Schüsselkarspitze imali su 17 kg svaki).

Na tim ekstremnim zimskim uzponima dolazi do velike vriednosti jedna kućna potrebština: četka za sagove. O tome piše Peters: »Veoma je čudnovato, kad netko vuče u planine veliku četku. Već mnogo puta sam video podrugljiv smieh za taj izum (!), no ipak smo mnogo puta očutjeli, kako je, kad drugi penjač, osiguravajući pol sata i dulje, stoji u laganim penjačicama na snieg, ili kad prvi očisti prašni snieg iz oprimaka golim prstima, kod čega se taj snieg priliepi za prste, topi i nanovo priljepljuje, teče po rukama itd. Često je snieg zaleden na kamenu, pa ga se ne može prstima odstraniti — pa tu dolazi četka do svog izražaja.«

Kod velike hladnoće ostanu duduše klinovi i karabineri upravo priliepljeni za kožu, no uzprkos toga se preporučuje raditi golim prstima. Uobiće se u strmim stienama osiguraj, jer sa zamrznutim prstima se često krivo hvata. Zaledenost se nalazi prije svega u kaminima, žljebovima i na takovim mjestima, koji se ljeti razpoznaju po crnom toku vode, no isto tako mogu izložene, suhe južne i iztočne stiene nakon duljeg osvjetljavanja sunca biti zaledene. Zaledena voda izjednači pukotine, police, oprimke i položaje za noge u obliku školjke. Kadkada se odrješuju velike ledene ploče (u proljeće ili kod toplog vremena), ako se obterete. Oprez kod siečenja stepenica! Gdje koji kamen ili oprimak je čvrsto zaleden u steni, dok kod topline (sunca ili južnjaka) izklizne ili izpadne. Zato se uviek mora računati s kamenim usovima. Može se dogoditi, da nastanu u visini toplije naslage zraka i načine usov, dok je niže dolje još hladno i izgleda sigurno (takova je bila smrt G. Krönera u sjevernici Matterhorna).

Najgore je zaledena pećina pod novim prašnim sniegom; tu se mora napredovati samo na derezama. Zato je dobro, ako jedan ide na derezama, a drugi u okovankama ili penjačicama. Oni se mogu mienjati u vodstvu prema okolini i tako izbjegći neugodnom i za-državajućem mienjanju dereza i penjačica. Temelj ostaje: Po kamenu valja napredovati na derezama, samo ako je zaista potrebno! U zrnatom prakamenju ili krupnom škriljevcu hvataju mnogo bolje dereze nego u vapnenu. Isto tako one dobro dolaze na vrlo strmim obroncima sa zamrznutom travom ili na kamenju s travom. Pazi: derezama neka se ne stupa po užetu ili neka ih se ne kvači sa zupcima na hlače ili čarape! Nakon svake upotrebe na kamenju moraju se nabrusiti, pa je dobro imati sa sobom i malu turpiju.

U kaminima se ne smije vjerovati u nosivost utisnutog kamenja. Kamini su često napunjeni — i u kasnom ljetu se još snieg tamo dugi drži — i postoji opasnost iznenadnog upadanja između utisнутog kamenja.

Spuštanje niz grebene je opasno zbog sniežnih streha. U takvom se slučaju mora bezuvjetno imati cepin; a isto tako i u krajevima, gdje ima više sniega nego kamena. Uobće se mora paziti na temeljnu razliku između penjanja u vrlo strmim stienama, čija je pričika obložena sniežnim naslagama i stepenastim, krušljivim gorskim rubovima. Težkoće i vrieme uzpona se ne uzimaju prema strmini, već prema vladajućim zimskim prilikama. Pa ipak može na pr. zimski uzpon Totenkirchla preko zasnieženog, u ljeti srednje težkog sjevernog ruba, tražiti veće napore, negoli prialaz dosta bezsniežne zapadne stiene za isto vrieme. To isto vriedi djelomično i za spuštanje nakon izvanredno težkog zimskog uzpona stiene. Peters i Götner spuštali su se nakon prialaza jugoiztočne stiene Schüsselkar-spitze ne preko na oko laganog, no jako zasnieženog i zaledenog zapadnog grebena, već su se odlučili povratiti istim putem, kojim su se i popeli. I Schmaderer i Rebitsch nisu uzeli nakon prialaza zapadne stiene srednjega vrha Predigtstuhla kroz kamin tzv. Botzon-kamin ili smjer Angermannweg za spuštanje, već su pošli niz gladku stienu Turnwand u Kauf.

Trošenje je snage i opasan je od lavina uzpon kroz strme žljebove, izpunjene laganim sniegom (na pr. iztočna stena Watzmanna, Gipfelschlucht, žrieb prema vrhu). Tu se mora napredovati tako, da se izvlači iz sniega udubljivanjem mjesta za noge. Najprije koljenom udubiti i snieg utisnuti, tada lagano stati nogom! Po starom i vlažnom snieu mogu se okomita mjesta proći razmjerno lagano i sigurno. Stepenicu treba utisnuti i udubiti je šakama i rukama do visine laka!

Na nešto se mora misliti prije početka svakog zimskog uzpona: Planina traži kraj svih osobitosti, opreme, izkustva i znanja izjednačenu zrelost u svemu. U prvom redu su opasnosti, a tada se tek ocjenjuju težkoće....

D R U Ž T V E N E V I E S T I

† MIRKO BOTHE

U starosti od 76 godina preminuo je 27. prosinca 1943. u Zagrebu jedan od najpoznatijih športaša i planinara stare generacije, bivši veleobrtnik Mirko Bothe, koji je rođen u Zagrebu 1867. Nakon ovršene realke i akademije u Zagrebu kao sin veleobrtnika posvetio se i on veleobrtu. Još kao mladić počeo se zanimati za športove, jer mu je otac bio poznati pionir športa u starom Zagrebu.

U početku se bavio koturaštvom, i to još onda, kad su dvokolice imale jedan visoki, a drugi nizki kotač s gumama bez pneumatika. S takovom dvokolicom je Mirko Bothe pravio i veće izlete do Trsta, Venecije, a jedanput iz Beča preko Semmeringa i Graza do Zagreba, za koji je put trebao samo jedan dan i pol. Kasnije je postao članom i odbornikom I. hrvatskog društva biciklista, te Saveza hrvatskih biciklističkih društava. Sudjelovao je na utrci

oko Zrinjevca još na visokom kotaču u vožnji na 10 km, te je dobio prvu nagradu, ma da su na tom natjecanju sudjelovala onda poznata imena, kao što su bili Sollar, Heinzel, Knez, Budicki i t. d. S visoke dvokolice prešao je doskora na nizku s pneumatikom, te je nastupao na mnogim utrkama, nesamo u Hrvatskoj, nego i izvan domovine, a osobito u Beču i Grazu. Izticao se kao dobar športski organizator i športski novinar. Nastojao je, da u Zagreb dodu mnogi poznati inozemni vozači, a bio je stalmi dopisnik bečkih i münchenskih listova.

Kasnije je napustio koturaštvo i podpuno se posvetio planinarstvu. Tu je kao odbornik i podpredsjednik Hrvatskog planinarskog društva kroz dva desetljeća razvio svoju djelatnost. Po-sjećivao je sve podružnice HPD-a i zanimalo se za podigneće domova po svim našim krajevima. Prošao je sve hrvatske planine i penja se i na slovenske Alpe. Član H.P.D.-a bio je od god. 1920. do smrti.

Osim toga iztakao se kao revni priredivač sklizačkih priredaba, a pokušao je s djelatnošću i na polju skijaškog športa.

Veliko zanimanje pokazao je svojedobno Mirko Bothe za dizanje balonom. U Beču je posjetio vojničku zrakoplovnu školu u Fischamendu, gdje je prvi put letio sve do Karpat. Vrativši se u Zagreb 1905. prvi put je uletio nad Veliku Goricu, a najuspješniji let izveo je zajedno sa svojim drugovima 1906., kada su s balonom »Excerlsior« prešli Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje, te se spustili kod Baške na otoku Krku. U ono doba izvazvali su ovu ljetovi golemo zanimanje pučanstva, koje ih je veoma srdačno primalo i susretalo.

Sprovod ovog poznatog zagrebačkog gradanina, planinara i športaša bio je u četvrtak 30. XII. 1943. u 15.30 sati na Mirogoju.

OKRUŽNICA br. 12.

P r e g l e d n i c i . — Priloženo šaljemo naše tiskalice »Preglednik« u dva primjerka, koje izvolite izpuniti i nakon završenog godišnjeg obračuna jedan primjerak nama dostaviti, a drugi izvolite za Vašu pohranu sačuvati.

Rok dostave je konac siječnja.

Č l a n a r i n a . — Uslijed raznih upita i priedloga o povišenju članarine za iduēu godinu zaključkom sjednice upravnoga odbora od 10. XII. 1943.

odlučeno je, da se godišnja članarina povisi od Kn 60.— na Kn 120.—

Od novo ustanovljene članarine pri-pada $\frac{1}{3}$ Središnjoj upravi, t. j. Kn 40.—

Trećina članarine jedini je prihod Središnje uprave. Stoga izvolite povremeno, ne čekajući završetak godine, položiti ubrani novac na našoj blagajni ili ga doznačiti čekovnom uplatnicom broj 31.626.

P r a v i l a . — Nova jednolična pravila, koja izradujemo za sva družtva, bit će uskoro gotova i čim ih odobri Ured drž. vode športa, umnožiti će se i razaslati družtvima. Družtva će na temelju istih sazvati godišnji sastanak te izabrati novu upravu slobodnim izborom, koju mi tada šaljemo na potvrdu Drž. vodi.

Članovi novog odbora moraju biti ljudi čiste prošlosti, i koji se nisu ogriješili o probitke hrvatskog naroda, o čemu treba podnjeti potvrdu Ustaškog stana.

N o v a p r e d p l a t a n a »H r v a t s k i p l a n i n a r « . — Od 1. I. 1944. povišena je predplata na naš list »Hrvatski planinar« i to:

za članove	Kn 250.—
za nečlanove	» 300.—
daci i naučnici	» 200.—
inozemstvo	» 350.—
Pojedini broj stoji . .	Kn 25.—
Zagreb, 18. prosinca 1943.	

Z A SREDIŠNJI UPRAVU:

Tajnik: Podpredsjednik:
Josip Plaček v. r. Alfons Heinz v. r.

Planinarski dnevnik 1930.—1941. — U

»Hrvatskom planinaru« broj 6.—7. t. g. izšao je među raznim viestima mali članak od N. R., u kojem je prikazan u naslovu spomenuti dnevnik Dra Tomicića.

U taj se je dobronamjerni prikaz uvkula nemila pogreška. Naime, u tom je članku zamjenjen uslijed neke pomutnje Rossijev herbar, koji zaista ima 28.000 brojeva te je vlastničtvvo Botan. zavoda u Zagrebu, s herbarom Dra M. Tomicića.

Herbar ovoga našega člana je daleko skromnijeg obsega, te nije vlastničtvvo nikakvog botaničkog zavoda, pa ni nema pretencije, da bude čuvan na takovu odličnom mjestu, isto, kao što ni rečeni dnevnik nije namjenjen za tisak.

Zamoljeni sa strane Dra Tomicića rado donosimo ovo ustanovljenje.